

Lokalt ledd utveckling

LEADER

GÄSTRIKEBYGDEN

***Strategi för lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden
2014-2020***

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska struktur-
och investeringsfonderna

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Gästrikebygden

Sammanfattning

Gästrikebygden är ett av de svenska områden som ingår i det nationella programmet Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden 2014-2020. Under programperioden genomför vi vår utvecklingsstrategi med visionen ”tillsammans skapar vi ett rikt och hållbart liv i Gästrikebygden”. Strategin bygger på de behov och möjligheter som identifierats för området under den öppna strategiprocess som genomfördes hösten 2014. De övergripande målen för strategin är fler arbetstillfällen och mobilisering av lokal utvecklingskraft och dessa mål ska vi nå genom satsningar på kompetensutveckling, integration, besöksnäring, lokalproducerat, miljösmart samhällsutveckling och fiskerinäring.

Vårt område har komplexa utmaningar och vår strategi medfinansieras därför av EU:s samtliga tillgängliga utvecklingsfonder för lokalt ledd utveckling: landsbygds-, social-, regional- och havs- & fiskerifond. Totalt inkluderas drygt 292 000 invånare i vår strategi. Av dessa är det 67 249 invånare i Ockelbo, Hofors, Gävle och Sandvikens kommuner som berörs av alla fyra fonderna medan havs- och fiskerifonden inkluderar ytterligare 225 428 invånare i våra grannområden Hälsingland och Nedre Dalälven. Vårt stora fiskefundsområdes rika vattensystem av sjöar, åar och älvar är attraktivt för fritidsfiske och förenas av ett gemensamt avrinningsområde i Södra Bottenhavet där det finns ett aktivt yrkesfiske. Vårt flerfundsområdes fyra kommuner har många befästa samarbeten och bildar tillsammans landskapet Gästrikland som är gränsområdet där norra och södra Sverige möts. Liksom ett Sverige i miniatyr finns här kust och inland, stad och byar, djupa skogar och öppna landskap som tillsammans med sina invånare skapar rika möjligheter för lokalt ledd utveckling.

Local development strategy for

Leader Gästrikebygden Lokalt ledd utveckling 2014-2020

Summary

Gästrikebygden is one of the Swedish areas included in the national programme of community led local development using the LEADER approach 2014-2020 (CLLD). During the programme period, we will implement our development strategy using the vision “together we will generate a rich and sustainable life in Gästrikebygden”.

The strategy builds on the requirements and possibilities identified for the area. The overall goals for the strategy are more jobs and mobilisation of the local development potential, and these goals must be achieved through investments in competence development, integration, the visitor industry, local products, environmentally intelligent social development and the fishing industry. Our area presents complex challenges and our strategy is therefore co-financed by all of the EU's accessible development funds for the CLLD programme: rural, social, regional and maritime & fishery funds.

There are nearly 292,000 inhabitants included in our strategy. Of these, there are 67,249 inhabitants in the municipalities of Ockelbo, Hofors, Gävle and Sandviken who are affected by all four funds, while the maritime and fishery fund includes a further 225,428 inhabitants in our neighbouring areas of Hälsingland and Nedre Dalälven.

Our four multi-funded municipalities have many strong partnerships and together form the landscape of Gästrikland, which is the border area where northern and southern Sweden meet. Like a Sweden in miniature, you find coast and inland, villages and towns, deep forests and open landscapes here that together with the inhabitants create rich opportunities for community led local development. The area covered by the fishery fund includes a rich water system of lakes and rivers that forms an attractive area for leisure fishing, culminating in a common basin in the southern part of the Gulf of Bothnia, where there is an active commercial fishing industry.

Innehållsförteckning

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin.....	5
2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål.....	5
3. Strategins framtagning.....	5
4. Utvecklingsområdet.....	6
5. På vilket sätt är strategin innovativ?.....	19
6. Vision.....	20
7. Insatsområden, mål och urvalskriterier.....	20
8. Finansieringsplan.....	34
9. Organisation.....	34
10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer.....	36
11. Kommunikation.....	39
12. Uppföljning, utvärdering och revision.....	42
13. Bilaga 1: SWOT-analys	43
14. Bilaga 2: Omvärldsanalys.....	46
15. Bilaga 3: Motivering.....	48
16. Bilaga 4: Input från ungdomar via Landsbygd 2.0.....	49
17. Bilaga 5: Input från invandrarföreningar.....	51
18. Bilaga 6: Fördjupning av strategin för havs- och fiskerifonden.....	52
19. Bilaga 7: Urvalskriterier för projektbedömning (se separat fil).....	61
20. Bilaga 8: Tidsplan för uppföljning & utvärdering (se separat fil).....	61
21. Bilaga 9: Definition av egna indikatorer (se separat fil).....	61
22. Bilaga 10: Kommunikationsplan (se separat fil).....	61

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin

Denna utvecklingsstrategi ska användas för att styra LAG:s arbete med prioritering och urval av ansökningar samt partnerskap, kommunikation och fondsamordning.

2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål

Alla projekt som prioriteras genom denna utvecklingsstrategi bidrar till att uppnå EU:s tillväxtstrategi EU2020. Därför bygger alla mål och processen för projekturvalet i strategin på de mål som är satt i de inblandade operativa programmen för struktur- och investeringsfonderna.

Analysen ligger till grund för en vision och utvecklingsbehov, som leder till insatsområden och specifika mål som kan mätas med hjälp av indikatorer. En handlingsplan visar hur målen i insatsområden ska omsättas i aktiviteter.

3. Strategins framtagning

Strategin har tagits fram i öppen och bred samverkan, med hänsyn till lokala förutsättningar och i syfte att förstärka och komplettera andra planer och program som berör vårt område.

Strategiprocessen initierades av Leader Gästrikbygden ideell förening som i april 2014 fick uppdraget från årsmötet. Styrelsen för föreningen bjöd därefter in aktörer från områdets ideella, privata och offentliga sektorer för att gemensamt arbeta fram den nya strategin för lokalt ledd utveckling. Det resulterade i ett strategiskt och operativt partnerskap med representanter från Leader Gästrikbygdens LAG, Gästriklands fyra kommuner, Studieförbundet Vuxenskolan, nätverket Omställning Gästrikland/Naturskyddsföreningen, Skogsstyrelsen, LRF, Gästriklands idrottsförbund, Winnet, Sportfiskarna och Hela Sverige ska leva. Partnerskapet har dessutom haft ett särskilt arbetsutskott för strategifrågor kopplat till havs- och fiskerifonden där representanter för Leader Hälsingebygden, Leader Nedre Dalälven, Länsstyrelsen samt yrkesfisket, sportfisket, kommunala näringslivsutvecklare, kustutvecklare och fiskenäringens olika inriktningar deltagit. Samtal och input till processen har också inhämtats från Länsstyrelsens Landsbygdsenhet, Region Gävleborgs tillväxtstrategier, Arbetsförmedlingen och Företagarna.

Representanterna i partnerskapet har deltagit i gemensamma arbetsmöten och bidragit med input från sina organisationer, kompetenser och nätverk. Det är partnerskapet som har designat arbetsprocessen, genomfört denna och fastställt den skriftliga strategin. Till sin hjälp har de haft Leaderkontorets anställda och resurser i form av förstudiemedel.

Partnerskapets ambition i strategiprocessen var att driva en öppen och inkluderande process för att få en strategi som är relevant och lokalt förankrad. Därför har det under löpande har informerat om att processen pågått samt aktivt bjudit in både allmänhet och viktiga målgrupper att påverka strategins innehåll. För att nå olika målgrupper har vi använt oss av olika kanaler och metoder. Vi har spridit information om strategiprocessen via tidningar, brev, e-postutskick, hemsidor och Facebook. De som har föredragit att påverka digitalt har gjort det, andra har ringt eller deltagit på små och stora möten. Vi genomförde en webbenkät som låg öppen under september och oktober som gav viktig input till våra analyser. Resultatet från webbenkäten stämde bra överens med de synpunkter och önskemål som senare kom fram genom engagerade gruppdiskussioner på vårt stora framtidsmöte. Särskilda insatser har gjorts för att fånga

upp åsikter från unga, utrikesfödda, företagare och aktörer inom fiskenäringen. Organisationer som drivit projekt under föregående programperiod har tillfrågats om synpunkter och önskemål. LAG för Leader Gästrikebygden som ansvarat för den tidigare strategin har bidragit med sina lärdomar och erfarenheter.

Partnerskapets ambition är att denna strategi ska samspela med, komplettera och förstärka andra insatser och program som påverkar Gästrikebygden. Exempel på sådana är EU2020, Gävleborgs regionala utvecklingsstrategi (RUS) samt länets handlingsplaner för landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och miljömålen. Ett kvitto på att vår strategi är relevant och förankrad gentemot RUS är att Region Gävleborg i slutet av november beslutade att medfinansiera dess genomförande.

4. Utvecklingsområdet

Totalt antal invånare i utvecklingsområdet	Totalt: 292 677 invånare Flerfondsområdet inkluderar 67 249 inv. Överlappning i havs- och fiskerifonden + 225 428 inv. Anledningen till att vi överskrider 150 000 invånare är att vi samordnat havs- och fiskerifonden med våra två grannområden Hälsingebygden och Nedre Dalälven samt det som tidigare var Fiskeområde Södra Bottenhavet. Området förenas av en gemensam kuststräcka i Södra Bottenhavet där ett flertal viktiga vattendrag med omfattande avrinningsområden mynnar. Fiskenäringen och har potential att utvecklas och de insatser som behövs för detta är geografiskt överskridande i området. För att kunna arbeta med nätverk, kompetensinsatser och generationsväxling har vi valt att inte avgränsa strikt efter vattenlinjen. Att fonden beslutas av ett LAG och inte tre underlättar och skapar en resurseffektiv administration.
Antal invånare i vårt flerfondsområde	67 249 invånare
Antal invånare som inkluderas i vår havs- och fiskerifond	292 677 invånare <u>Vilket inkluderar:</u> Gästrikebygden 67 249 invånare Hälsingebygden 130 057 invånare Nedre Dalälven 95 371 invånare
Inkluderade större tätorter + 20 000 invånare	Ej aktuellt
Flerfondsområdets yta i km ²	5 174km ²
Områdets yta gällande havs- och fiskerifonden:	28 026 km ² <u>Vilket inkluderar:</u> Gästrikebygden 5 174km ² Hälsingebygden 15 000 km ² Nedre Dalälven 7 849 km ²

<p>Antal invånare i per km²</p>	<p>Flerfondsområdet: Gästrikebygden: 12 invånare/km²</p> <p>För havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: 8,67 invånare/km² Nedre Dalälven: 13,8 invånare/km²</p>
<p>Kommuner som omfattas av strategin</p>	<p>Flerfondsområdet: Hofors Ockelbo Gävle (exkl. city och Hedesunda församling) Sandviken (exklusive city och gamla Österfärnebo församling)</p> <p>För havs- och fiskerifondens överlappande område: Gävle (endast Hedesunda församling) Sandviken (endast gamla Österfärnebo socken) Älvkarleby Tierp Sala – endast Möklinta församling Heby Säter Hedemora Avesta Söderhamn Hudiksvall Nordanstig Bollnäs Ovanåker Ljusdal Ytterhogdals församling</p> <p><i>Det överlappande området i Havs- och fiskerifonden berörs av strategier med annan fondfinansiering i Hälsingebygden och Nedre Dalälven. Samtliga församlingar och kommuner redovisas med koder i bilaga.</i></p>
<p>Landskapstyper och landmärken</p>	<p>Gästrikebygden är som ett Sverige i miniatyr då vi har kust och insjöar, städer, tätorter, bruksorter och byar, odlingslandskap, berg, gamla gruvor och stora granskogar.</p> <p>Vi delar kuststräcka med vårt utvidgade geografiska område för Havs- och fiskerifonden. I detta utökade område finns biosfärområden och älvar, sjöar och vattendrag som alla mynnar ut i Södra Bottenhavet.</p>
<p>Större tätorter och utvecklingscentra</p>	<p>Tätorter i flerfondsområdet som har samlad kommersiell och offentlig service i varierande grad är Valbo, Hofors, Ockelbo, Forsbacka, Bergby, Storvik, Bomhus, Järbo, Årsunda, Torsåker och Åmot. I vårt utvecklingsområde är Sandviken och Gävle exkluderade på grund av att de har mer än 20 000 invånare. De har dock stor betydelse för hela områdets utveckling. Många som bor i vårt område reser dagligen mellan stad och land. Gävles stad/tätort har en växande stadskärna med stort utbud av service, affärer och restauranger. Här finns Högskolan i Gävle, klustersatsningar på GIS-teknik, Teknikpark,</p>

	<p>en internationell hamn, länets sjukhus och de flesta regionala offentliga aktörer har sin hemvist här. Gävle ligger 60-90 min med tåg från Arlanda och Stockholm. Sandvikens stadskärna har ett levande centrum med affärer, service och krogar. Sandvik AB ligger i tätorten vilket bidrar med rörelse och inpendling. Här finns också Sandbacka park som är ett dynamiskt kontorskluster för olika företag.</p> <p>Kungsberget är en växande och satsande alpin anläggning i skogsområdet mellan Sandviken och Ockelbo. Högbo som ligger på landsbygden i Sandviken har ett välbesökt rekreations- och turismområde med tillväxtambitioner. Furuviksparken på södra Gävlekusten lockar sommartid över 230 000 gäster från när och fjärran. Wij trädgårdar i Ockelbo lockar odlingsintresserade under sommarhalvåret. Mackmyra Whisky lockar whiskyfantaster året om. Valbo köpcenter med 80 butiker lockar många shoppingsugna.</p> <p>I vårt utökade område för havs- och fiskerifonden finns fler städer och tätorter som är inkluderade: Söderhamn, Hudiksvall, Bollnäs, Skutskär, Tierp, Hedemora, Säter, Avesta och Sala.</p>
Befolknings-förändring för åren 2007–2013	<p>Flerfondsområdet: Befolkningsökning + 4 183 invånare Flyttnetto: +5131 Födelsenetto: Gäller berörda kommuner inkl. exkluderade områden. Gävle och Sandviken ökar genom inflyttning. Hofors och Ockelbo minskar.</p> <p>Havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: Flyttnetto +599 Födelsenetto -415 Nedre Dalälven: Flyttnetto +1400 Födelsenetto - 1714</p>
Arbetslöshet i procent (årsskiftet 2013/14)	<p>Flerfondsområdet: 11%</p> <p>Havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden 8,1 % kvinnor, 9,2 % män, Nedre Dalälven: 7,3 %</p>
Arbetslöshet bland unga (15–24 år) i procent * (årsskiftet 2013/14)	<p>Flerfondsområdet: ca 25%</p> <p>Havs- och fiskerifondens överlappande område: I Hälsingebygden: 25% (havs- och fiskerifonden) I Nedre Dalälven: 7,3 % (havs- och fiskerifonden)</p>
Andel invånare med utländsk bakgrund i procent * (årsskiftet 2013/14)	<p>Flerfondsområdet: ca 12 %</p> <p>Havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: 7,64 % Nedre Dalälven: 13,1%</p>
Antal företag med direkt anknytning till fiske och vattenbruk **	<p>Ca 90 st. Uppgiften gäller hela området för Havs- och fiskerifonden och är 90 är en uppskattning som inkluderar yrkesfiske, beredning, vattenbruk, fiskeguider, sportfiskebutiker, fiskeresturanger och boendeanläggningar med fisketurismprofil. För djupare information se bilaga.</p>

Antal företag per 1 000 invånare ***	<p>Flerfondsområdet: 10,3 (för länet)</p> <p>Havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: 6,94 Nedre Dalälven: 10,61</p>
Antal nystartade företag per 1 000 invånare ***	<p>Flerfondsområdet: 9,3 (för hela länet)</p> <p>För havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: 4,5 (havs- och fiskerifonden) Nedre Dalälven: 9,5 (havs- och fiskerifonden)</p>
Andel av befolkningen i procent i olika åldrar	<p>För vårt flerfondsområde: 16-24 år = 13 % 25-44 år = 31 % 45-64 år = 34 % 65- år = 22 % <i>Observera att dessa fakta är på kommunnivå och inkluderar även Leaderexkluderade områden.</i></p> <p>För havs- och fiskerifondens överlappande område: Hälsingebygden: 11.49%, 20.15%, 27.2%, 24.65% Nedre Dalälven: 10,9 %, 21,2%, 27,7%, 23,7%</p>
Övrigt nämnvärt som har betydelse för områdets utveckling	<p>Området har de senaste tio åren genomgått en omfattande rationalisering och nedläggning av den tillverkningsindustri som kraftigt påverkat identitet, framtidstro och arbetsmarknad.</p> <p>I jämförelse med riket har området mycket hög arbetslöshet i synnerhet bland unga och utrikesfödda samt en lägre formell utbildningsnivå. Området har ett omfattande flyktningmottagande där Sandvikens kommun är landets femte största mottagare i jämförelse med sin befolkning.</p>

Områdesbeskrivning

Gästrikebygden är ett gränsland och nästan ett Sverige i miniatyr. Det ligger mitt i landet och det är här Norrland och Svealand möts. Här finns stora industrier och småskaligt näringsliv, kust och inland, granskogar och odlingslandskap, byar och tätorter. Landskapsblomman för landskapet Gästrikland är liljekonvalj och landskapsdjuret är tjäder. De nationellt mest kända Gästrikarna är Gävlebocken, Thomas DiLeva och prins Daniel. Gästrikbygdens flerfondsområde gränsar¹ till Leader Hälsingebygden i norr, Leader Nedre Dalälven i söder och till Leader Dalälvarna i väster. Vårt utökade fiskefondsområde inkluderar Hälsingebygden och Nedre Dalälven. För mer ingående beskrivning av dessa områden hänvisar vi till bilagan för havs- och fiskerifonden samt till de två inkluderade Leaderområdenas strategier.

Befolkning

I vårt flerfondsområde bor drygt 67 000 personer. Här finns en urbaniseringstrend där städerna växer och landsbygden tappar i befolkning. Många ungdomar lämnar efter

1 Enligt den karta som Jordbruksverket publicerat över intresseanmälningar inför 2014-2020

gymnasiet de mindre orterna till förmån för regionens centralort Gävle eller andra städer i Sverige och världen för studier, arbete eller äventyr. Vissa återvänder till sin uppväxtort efter några år, men de flesta gör trots allt inte det. I området är mer än hälften av befolkningen över 45 år och gruppen äldre blir allt större.

Alla kommuner i vårt område har ett aktivt flyktingmottagande där asylboenden finns både i tätort och landsbygd. Av den totala befolkningen var 2013/14 ca 12% utrikesfödda. Flyktingmottagandet har ökat starkt i området under 2014 och flera nya asylboenden har startats, ofta med kort varsel. Sandvikens kommun var 2014 en av de fem kommuner i landet som tagit emot flest flyktingar som fått uppehållstillstånd i förhållande till sin folkmängd². Flyktingarna som kommit till vårt område är ingen homogen grupp sett till utbildningsnivåer eller ålder. Många har kommit från länder som Syrien, Afghanistan, Iran, Irak och Burma. Det omfattande flyktingmottagandet påverkar området och vardagen på många olika sätt för små orter som i generationer haft en kulturellt homogen befolkning. Platser i området där asylboenden startats eller utökats de sista åren är Torsåker, Norrsundet, Kungsgården, Ockelbo samt i centrala Sandviken och Gävle och fler väntas.

I jämförelse med riksgenomsnittet har vi färre anmälda brott per invånare, sämre folkhälsa, något kortare medellivslängd samt lägre förtroende för sjukvården och politiken³. Politiskt röstade invånare i vårt län i riksdagsvalet 2014 främst på Socialdemokraterna, Moderaterna och Sverigedemokraterna. Just Sverigedemokraterna fick ett starkare politiskt stöd i vårt område än i många andra områden i landet.

Utbildningsnivå

Befolkningen i vårt län har en relativt låg formell utbildningsnivå då endast 30% av länsinvånarna har mer än gymnasieutbildning på sitt CV. Sandviken, Gävle och Hofors kommuner har en eller flera gymnasieskolor. Det är ca 15% av eleverna som inte slutför gymnasiet med godkända betyg. En förklaring till den svaga utbildningstraditionen är att det tidigare inte behövdes en akademisk utbildning för att få ett jobb i området vilket medför att många ungdomar växer upp i studieovana hemmiljöer. Högskolan i Gävle är ett av de svenska lärosätena som har störst andel studenter utan akademiskt utbildade föräldrar. På högskolan fanns 15 000 studenter inskrivna läsåret 2014/15 som för att på plats eller på distans studera vid något av det 50-tal program eller 500 kurser som erbjuds inom humaniora, samhällsvetenskap, teknik och naturvetenskap. I området finns också Västerbergs Folkhögskola med ca 180 elever inskrivna. Området har en stark tradition inom folkbildning, här finns många aktiva studieförbund och det är mycket vanligare i Gästrikland än i övriga landet att delta i studiecirklar⁴.

Fritid

I området finns ett brett utbud av fritidsaktiviteter året om. Det rörliga friluftslivet i kombination med allemansrätten erbjuder stora möjligheter med omväxlande naturtyper, här finns kust, sjöar, skog och berg. Det finns gott om föreningar och anläggningar för organiserade sport och kulturaktiviteter för alla åldrar. De mest populära sporterna att utöva är fotboll, innebandy och ridning även om många andra sporter också lockar. Området har nationellt kända lag i högsta serierna i fotboll, hockey och bandy. Digitaliserade och aktiva biografier finns i alla fyra kommunerna. Kulturaktiviteter anordnas av olika slag, ofta i samverkan med studieförbunden som exempelvis Rockskolan i Norrsundet. För den som hellre ägnar sig åt shopping och

2 <http://www.gd.se/gastrikland/sandviken/manga-nysvenskar-till-sandviken>

3 Folkhälsa i Gävleborg - en sammanställning av länet och landet, från Landstinget Gävleborg 2014.

4 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) (statens kulturråd)

krogliv finns det tillgängligt i tätorterna men framför allt centrerat till Valbo, Gävle och Sandviken.

Föreningar och deras verksamheter fungerar på många platser i området som naturliga mötesplatser för lokalbefolkningen och utgör en viktig resurs för folkhälsa, nätverksskapande, sammanhållning och integration. Ekonomin är tuff för många av föreningarna, särskilt för dem som äger och driver egna anläggningar. Ekonomin och underlaget för grupp- och lagverksamhet beror på hur många barn och ungdomar som är aktiva. I vissa delar av området har rekryteringsbasen minskat medan den på andra platser ökat och då ofta tack vare tillskott av unga asylsökande och nysvenskar. För att finansiera kärnverksamhet driver många föreningar sidoverksamheter som exempelvis bingo, marknader, danskvällar, badplatser, ungdomsgårdar och skrapplockning på offentliga platser. För att bemanna både kärn- och sidoverksamhet krävs många ideellt arbetande, vilket för många av föreningarna är svårt att rekrytera i tillräcklig omfattning.

Den lokala andan

Gästrikebygden har under många generationer med stolthet varit ett starkt industriområde. De stora industrierna inom skog och metall har präglat många av våra orter och de människor som bor där. Direkt och indirekt har industrierna bidragit till landskapsbild, sysselsättning och sponsring av lokalsamhället på olika sätt.

Bruksandan⁵ är som starkast på de orter där fabrikerna finns/funnits men de påverkar hela vårt område eftersom väldigt många direkt eller indirekt påverkats av verksamheterna. De senaste tio åren har präglats av flera kraftiga nedskärningar och avvecklingar. Effekter av detta är att arbetslösheten har ökat och att det blir tydligt hur mycket i lokalsamhället som är och har varit beroende av industrierna på olika sätt. Lokalbefolkningens stolthet och framtidstro har i samband med detta påverkats negativt och området är nu i en process av identitetssökande där tillverkande industri inte längre är det som självklart förenar och försörjer.

Idrott och kultur är viktigt för den lokala identiteten i området vilket synliggörs bland annat genom en växande trend av arrangemang, lokala galor och utmärkelser. Exempel på sådana är Idrottsgalan i Hofors, Local Heroesgalan i Gävle och Ungdomsgalan i Ockelbo. Många samlas kring idrottslagen som deltar i de högsta ligorna så som SAIK bandy och Brynäs hockey.

Lokalt samarbete och drivkraft är olika starkt i olika delar av området. Under Leaderperioden 2007-2013 var befolkningen på vissa platser mer benägna att själva aktivt driva på för lokal utveckling medan andra i större omfattning satt sitt framtidshopp för platsens utveckling till externa krafter. Det finns en tudelad bild i vår förstudie där många beskriver att det finns en stark gemenskap och trygghet i att invånarna ställer upp för varandra, medan andra beskriver att det är svårt för inflyttade att bli inkluderad i de svärgripbara men viktiga sociala nätverken. Något som förenar samtliga platser utanför tätorterna är att många av dess invånare efterlyser ett bättre samarbete med sin kommun och fler satsningar som gynnar hela kommunen snarare än de mest centrala delarna.

Infrastruktur och lokal service

Infrastrukturen i området sett till stamnät och knutpunkter är goda. Europaväg 4 (E4) går längs med Gävlekusten i nord/sydlig riktning och Europaväg (E16) i öst/västlig

5 <http://sv.wikipedia.org/wiki/Bruksmentalitet>

riktning mellan Gävle och Oslo. Tåg går i nord/sydlig riktning längs med E4, i nordvästlig riktning från Gävle via Ockelbo mot Bollnäs i Hälsingland och i västlig riktning från Gävle förbi Sandviken och Hofors mot Bergslagen. Att resa från Gävle C till Arlanda och Stockholm med X2000 tar en dryg timme. Områden utanför tätorterna och/eller långt från infrastrukturens stomlinjer har i många fall sämre tillgång till eller står helt utan regelbunden kollektivtrafik. Det gör dem som bor där bilberoende för att klara vardagsresor för arbete, skola och fritid. Vårt län har fler bilar per tusen invånare (515) än rikssnittet⁶. Ansvar för drift och underhåll av vägnätet på de mindre orterna faller ofta på kollektiva samfällighetsföreningar till skillnad från städerna och de större tätorterna då detta anses vara det offentliga ansvar. Det har under vår förstudieprocess kommit fram många synpunkter på de mindre vägarnas brister, slitage och behov av löpande underhållskostnader som ofta är för dyrt för föreningarna att bekosta.

Tillgång till stabil internetkapacitet betraktas av de flesta som en naturlig del av modern infrastruktur som behövs både för arbete och fritid. I vårt område har marknadskrafterna löst bredbandsutbyggnad där det är kommersiellt gångbart vilket täcker områdets städer och större centralorter. Men fortfarande finns många mindre samhällen som får förlita sig på uppkoppling via telenätet eller mobilt internet. Detta är ett problem då det har lägre kapacitet än bredbandsfiber samt att det fasta telenätet är under avveckling och täckningen med 3G och 4G inte är fullgod. Mobiltelefon-täckningen i området är av varierande kvalitet - bra i tätorter men sämre i många av byarna. Exempel på byar med dålig mobiltäckning är Hosjön i västra Sandviken samt Axmarby i norra Gävle.

Det största utbudet av kommersiell och offentlig service finns i de två exkluderade tätorterna i Gävle och Sandviken samt vid Valbo köpcenter. Det finns också ett utbud men i mer begränsad omfattning i tätorterna Hofors, Ockelbo, Forsbacka, Bergby, Storvik, Bomhus, Järbo, Årsunda, Torsåker och Åmot. Ingen invånare i området har idag mer än 30 minuter till närmaste livsmedelsbutik⁷. Alla kommuner i flerfundsområdet har en digitaliserad biograf. Grundskolor finns i de flesta av områdets tätorter dock har Ockelbo kommun nyligen centrerat all grundskolundervisning till centralorten och därför lagt ner flera mindre landsbygdsskolor. Ockelbo har ingen egen gymnasieskola vilket de tre andra Gästrikekommunerna har.

Det är prisvärt att äga sitt boende i Gästrikebygden, en lantlig standardvilla kostar sällan mer än 1 mkr och en mindre hästgård 1,5 mkr. Det kan jämföras med Gävle tätort där villorna ofta kostar över 3 mkr vilket i sin tur är billigare än i Stockholms förorter⁸. I Gästrikland finns totalt 38 668 taxerade småhus varav 14% är fritidshus. Flest antal fritidshus finns i Gävle men störst andel i Ockelbo⁹.

Näringsliv och arbetsmarknad

Gästrikebygden har under många generationer dominerats av tillverkningsindustrier som varit starka och stabila arbetsgivare. Rationalisering och nedläggning av industrierna drabbade påtagligt först på 2000-talet. Bland de industrier som stängt sina verksamheter i området finns Ericsson, Stora Enso Norrsundet och Malaco Leaf. Fortfarande är industrin en viktig stomme i näringslivet både direkt och indirekt via underleverantörer av olika slag.

6 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) (trafikanalys)

7 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) (tillväxtanalys)

8 [Www.hemnet.se](http://www.hemnet.se)

9 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) 2014 (SCB)

De största privata arbetsgivarna i området var år 2014 Sandvik, Billerud Korsnäs och Ovako med sammanlagt nästan 6700 anställda och området har en större andel anställda inom tillverkning än riksnittet¹⁰. De offentliga myndigheterna är dock som grupp den absolut största arbetsgivaren i vårt område och inkluderar kommunerna Gävle, Hofors, Ockelbo och Sandviken, Högskolan i Gävle, Region Gävleborg, Landstinget Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Trafikverket, Lantmäteriet, Skatteverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan¹¹. I jämförelse med riket så sticker Gästrikland ut som ett område med relativt många arbetsplatser och sysselsatta kopplat till de areella näringarna. De areella näringarna kopplat till skog, jord och vatten sysselsätter 3,6% av länsborna. Inom de areella näringarna är generationsväxling ett problem, exempelvis riskerar antalet yrkesfiskare att halveras inom 10 år¹².

Gästrikland som landskap är väldigt rikt på skog, här finns 271 000 ha produktiv skogsmark med ett sammanlagt virkesförråd på drygt 34 miljoner kubikmeter virke¹³. Eftersom området domineras av skog blir det öppna odlingslandskapet extra värdefullt inte bara för matproduktion utan också för attraktiviteten i området. Inom jordbruket brukas 21000 ha jordbruksmark varav 1673 ha är betesmark¹⁴, produktionen domineras av vall, grönfoder och spannmål. Djurhållningen domineras av nöt med växande trender för fjäderfä och får. Det finns idag ingen grisproduktion i området med undantag av mindre besättningar för privatbruk. Bönderna i området har länge haft svårt att få tillräcklig lönsamhet, det gäller särskilt mjölkbönderna. Hästhållning är omfattande i området, enligt en rapport från Gävle kommun finns det fler än 2100 hästar i området som i huvudsak används för ridsport och trav. Hästhållningen har stor betydelse för det öppna landskapet, efterfrågan på foder, tillbehör och tjänster. Enligt samma rapport bidrar var 10:e häst till ett arbetstillfälle på heltid, vilket innebär att mer än 200 helårsverken kan kopplas till hästhållningen i området¹⁵.

I vårt utökade geografiska område för havs- och fiskerifonden finns såväl kust som sjöar, älvar och vattendrag som är viktiga för fiskenäringen. Det som förenar områdets vatten är att de alla har Södra bottenhavet som gemensamt avrinningsområde, vilket geografiskt täcker hela Gävleborgskusten samt norra Upplandskusten. Yrkesfisket präglar kustbyarna med levande fiskelägen och fritidsfisket är omfattande i sjöar och älvar. I området finns ett 50-tal yrkesfiskare samt fler än 90 företag som har stark koppling till fisk och fiskenäring. Några särskilt viktiga vatten utöver kusten är Dalälven, Ljusnan, Woxnan, Storsjön och Dellensjöarna. Unesco har utsett Österfärnebo till ett särskilt viktigt biosfärområde och ambitionen finns från Ovanåker att få en liknande status. Mer ingående information om fiskets förutsättningar finns i särskild bilaga.

På riksplanet har försäljningen av ekologiska matprodukter ökat kraftigt (+38% under 2014) de senaste åren¹⁶ och intresset för ekologiskt och lokalproducerat är ökande även i vårt område. Gästrikebygden har inte tidigare utmärkt sig som ett matlandskap men de senaste åren har många småskaliga producenter startat igång egen verksamhet och de lokala produkterna uppmärksammas och uppskattas av konsumenterna. Det lokalt ökande intresset för småskalig och lokal produktion återspeglas också i att LRF Gävleborg har vuxit i medlemsantal under 2014 vilket är tvärt emot den nationella

10 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) (SCB, Företagsregistret 2013)

11 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) 2014 (SCB)

12 Länsstyrelsen Gävleborg

13 Skogsstyrelsen

14 LRF Dalarna-Gävleborg

15 http://www.gavle.se/Global/Uppliva%20och%20g%C3%B6ra/ldrott/Slutrapport_Hastkraft.pdf

16 <http://www.dn.se/ekonomi/efterfragan-pa-ekologisk-mat-okar-i-rekordtakt/>

trenden. Bland områdets lokala produkter kan nämnas whiskey, öl, mjölk, kyckling, kött, fisk, fårost, rapsolja, honung och sylt. Produkterna säljs via systembolaget, matbutiker, gårdsförsäljning, lokala marknader och den samlande Bondens marknad i Gävle. År 2014 byggdes ett kollektivt produktionskök och en minibutik för lokal mat i Bergby med stöd från Leader för att ge fler möjligheten att förädla och sälja sina produkter. På Högbo bruk anlades med stöd från Landsbygdsfonden stora växthus för odling och en specialbutik för områdets matprodukter. I Valbo finns Diléns saluhall som säljer lokala matprodukter med framgång. Slowfoodrörelsen har många anhängare som uppmärksammar och sprider kunskap om de lokala produkterna. Det börjar växa ett intresse från restauranger att erbjuda maträtter på lokala råvaror, en betydande möjlighet då det finns ett stort antal caféer och restauranger i området. Bara i Gävle fanns vid årsskiftet 2014/15 över 80 caféer och restauranger vilket gör staden till en av Sveriges restaurangtätaste per invånare. Flera producenter säljer sina produkter till butiker i området för vidare försäljning, några få har utvecklat säljkanaler med god avsättning på större marknader. Några exempel på företag som säljer sina varor utanför området är Ockelbo kyckling, Mackmyra whiskey och Jädraöl.

Det finns utmaningar för den lokala maten. Många småskaliga producenter är idag för små för att klara av att leverera de mängder som större grossister kräver. Stora traditionella bönder har svårt med sin lönsamhet och då i synnerhet mjölkbönderna och svinproduktionen har försvunnit helt från området. En utmaning för den Östersjöfångade fisken är de larm om giftnivåer som sprids via media och som gör att många tror att det är farligt att äta lokal fisk. Dessutom blir det allt vanligare att större matkedjor kräver certifieringar som det lokala småskaliga fisket ännu inte har. Många småskaliga producenter kommenterar att regelverken för djurhållning, fiske och matproduktion ibland är alltför tidskrävande och kostsamma att uppfylla vilket hämmar tillväxten.

Besöksnäringen har utvecklats positivt de senaste åren från låga nivåer i jämförelse med riket. I Gästrikland finns det inte någon etablerad och samlande turistaktör på regional nivå. Det har funnits tidigare men avvecklats och nu driver varje kommun sin egen del men samverkar med Gävle genom portalen www.visitgavle.se. I Gästrikland är drygt sextusen män och kvinnor sysselsatta i turistberoende branscher¹⁷. År 2013 registrerades totalt 957 000 gästnätter på olika typer av boenden i Gävleborgs län vilket utgör knappt 2% av rikets totala antal¹⁸. En stor del av hotellövernattningarna i vårt län är kopplade till affärsresor. De mest kända "dragarna" inom privatturismen i Gästrikland finns på landsbygden så som Furuviksparken, Wij Trädgårdar, Högbo bruk, Kungsbergets skidanläggning och Mackmyra whisky. Några andra varumärken och samarbetsgrupperingar som området berörs av är Jungfrukusten, Tidernas väg, Destination vildmark, Järnriket, Paddla Gästrikland och Sweden fishing / Fishing in the middle of Sweden.

Många har i förstudien till strategin beskrivit just besöksnäringen kopplad till natur, idrott och kultur som en stor framtida utvecklingspotential för området, i synnerhet då det är enkelt och snabbt att ta sig hit för de som bor i Mälardalsområdet och för de som kommer med flyg till Arlanda. Ett exempel på utvecklingsinsatser kopplat till detta från föregående programperiod var i Hofors där man i syfte att attrahera besökare från andra regioner utvecklade prisvärda paket för träningsläger i samarbete mellan kommun, företag och föreningar med underutnyttjade sportanläggningar som resurs. Andra liknande projekt- och affärsidéer i området finns redan i startgruperna kring

17 www.regionfakta.com (SCB, sysselsättningsregistret 2014)

18 www.regionfakta.com (SCB, SoL)

naturupplevelser, kustutveckling, cykelturism, smakresor.

Sysselsättning och nyföretagande

Vid årsskiftet 2013/14 var ca 11% av den arbetsföra befolkningen i Gästriklands kommuner arbetslösa, bland utrikes födda och unga 18- 25 år var mer än var fjärde arbetslös. Det innebär att vi toppar landets listor över arbetslöshet i allmänhet och för unga och utrikesfödda i synnerhet. Gävleborgs län omfattas från och med 2014 i regeringens krispaket för unga arbetslösa. De flesta som förvärvsarbetar gör det inom områdets gränser men många dagpendlar också till arbete i Uppsala, Stockholm, Falun, Älvkarleby, Östhammar eller Hälsingland. Arbetsmarknaden är relativt könsuppdelad. Medelinkomsten i länet är lägre än i riket. Män har högre inkomst än kvinnor och arbetspendlar oftare till andra län. Enligt Arbetsförmedlingens framtidsprognos för länet så kommer arbetslösheten att sjunka men gruppen i utanförskap fortsätta öka. Den gruppen utgörs i huvudsak av långtidsarbetslösa människor som saknar gymnasieutbildning, är utomeuropeiskt födda, har en funktionsnedsättning eller är över 55 år. Den största bristen på arbetskraft finns just nu bland apotekare, civilingenjörer och förskollärare, men många arbetsgivare har svårt att rekrytera ny personal med relevant kompetens. Det gör att bristen på arbetskraft kan komma att öka parallellt med att arbetslösheten är fortsatt hög¹⁹. I ett längre perspektiv ser Arbetsförmedlingen stora rekryteringsutmaningar till äldreomsorgen i takt med att befolkningen åldras och andelen gymnasieutbildade med vård- och omsorgskompetens är låg²⁰.

I vårt län är 10,3% av invånarna företagare vilket är nästan exakt som rikssnittet medan andelen nystartade företag (9,3 nya företag årligen per 1000 invånare) är lägre än rikssnittet²¹. I området finns flera aktörer som stöttar nyföretagande på olika sätt som gemensamt utgör innovationssystem i området. I dessa ingår exempelvis ALMI, Nyföretagarcentrum, kommunernas näringslivsavdelningar, Companion, Drivhuset och Ung Företagsamhet. Ung Företagsamhet Gävleborg har de senaste åren varit bland de bästa i Sverige sett till andelen deltagande gymnasieungdomar som testar företagande. De jobbar även med fler koncept kring entreprenörskap för lägre åldrar i skolsystemet. Enligt Svenskt Näringslivs årliga rankinglista över det svenska företagsklimatet så befinner sig samtliga kommuner i vårt område i den sämsta tredjedelen av listan²². Detta är ett faktum som varje år analyseras i lokala medier och som kommunerna i varierande grad har strategier för att utveckla till det bättre.

Klimat och miljömål i området

I förstudien till denna strategi framkom att särskilt de yngre ansåg att miljö och klimatarbetet var viktigt att satsa på. I vårt område finns sedan tidigare en relativt aktiv omställningsrörelse genom nätverket Omställning Gästrikland med olika undergrupper. Särskilt i Ockelbo och Järbo finns grupper som engagerar sig i dessa frågor. Olika projekt och aktiviteter startades upp med stöd från Leader under föregående programperiod, däribland Framtidsveckan och projektet Omställning i praktiken som drevs tillsammans med Leader Bergslagen. Miljöfrågan är ett tema som engagerar de flesta av områdets studieförbund som erbjuder studiecirkel i ämnet. Kommunerna har egna miljöplaner och olika projekt kopplat till dessa så som exempelvis det uppmärksammade Vintercyklisten i Gävle kommun.

Gävleborgs läns miljöarbete samordnas av Länsstyrelsen Gävleborg. De nationella

19 <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-prognoser/Prognoser/Prognoser/Gavleborg/2014-06-11-Arbetslosheten-minskar-samtidigt-som-antal-personer-i-utsatta-grupper-okar.html>

20 Eva Holmberg Tedert, Arbetsförmedlingen Gävle.

21 [Www.regionfakta.com](http://www.regionfakta.com) (2011, SCB, Sysselsättningsregistret)

22 <http://www.foretagsklimat.se/ranking> 2014

miljömålen är uppdelad i tolv målområden med år 2020 som deadline med målsättningen att vi ska lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Under 2014 gjorde Länsstyrelsen bedömningen att Gävleborgs län endast klarar av att uppfylla två av de tolv målen och att det är tveksamt att övriga tio kommer klaras innan 2020. Deras slutsats är att läget är allvarligt och att åtgärder för att komma till rätta med miljöproblemen behövs på alla nivåer i samhället, bland annat genom att hushålla med naturresurser, underlätta för invånare att resa kollektivt, samt på olika sätt stödja de hållbara företag som verkar i länet. Samtidigt uppger de att miljöläget i Gävleborgs län är något ljusare än för resten av Sverige vilket bland annat beror på god tillgång till naturresurser och att länet inte är så tätbefolkat²³.

Behov och utvecklingsmöjligheter

Utifrån det nuläge som presenterats tidigare i strategin och den input som förstudieprocessen bidragit med har vi identifierat ett antal behov och utvecklingsmöjligheter för vårt område. Vi har valt att fokusera på det som lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden har realistiska möjligheter att påverka och utveckla.

Områdets främsta behov är arbetstillfällena och stärkt lokal utvecklingskraft

För att kunna leva ett hållbart liv och rikt liv i vårt område så krävs en tillräcklig inkomst och ett fungerande lokalsamhälle. Som nulägesbeskrivningen och SWOT:en visar så har vi idag allt för många invånare som inte klarar sin egen försörjning, vi riskerar att förlora befintliga arbetstillfällena och framtidstron har påverkats negativt av de stora strukturrationaliseringarna som pågår. Samtidigt finns möjligheter att utveckla nya metoder och lösningar för delar av dessa behov genom lokalt ledd utveckling med våra invånare, verksamheter och naturmiljö som resurs. Förstudien visar att det finns idéer och intresse för satsningar på projekt som kompetensutvecklar, generationsväxlar, integrerar och utvecklar besöksnäring och lokala produkter.

Fler arbetstillfällena genom ökad besöksnäring

Det finns redan några etablerade besöksmål som lockar människor hit och vi ser möjligheter att få dessa besökare att stanna längre samt att locka flera. Här skulle besökare på en och samma dag kunna njuta av både stadspuls och landsbygdens naturliga möjligheter och attraktioner. Besökare från såväl Mälardalsområdet som övriga världen kan enkelt ta sig till oss med bil, tåg och flyg. Stockholm lockar många besökare liksom våra grannlandskap vilket gör att förutsättningarna är goda för att locka fler att upptäcka även Gästrikebygden.

Vi vet att det finns många idéer och förhoppningar kring besöksnäring som med rätt stöd skulle kunna skapa många nya arbetstillfällena i vårt område. Arbetstillfällena inom besöksnäring kräver sällan högskoleutbildning vilket gör att det skulle skapa fler möjligheter även för unga och lågutbildade. För att denna potential ska kunna tillvaratas på ett hållbart sätt så krävs ett bättre samarbete mellan områdets olika intressenter inom privat, ideell och offentlig sektor. Den privata sektorn med sina drivna entreprenörer ser marknadsmöjligheter och kan förvalta resultaten i existerande eller nystartade företag. Den offentliga sektorn är en möjliggörare då den äger en del av den offentliga infrastrukturen men kan också vara tillståndsgivare eller en partner för marknadsföring via regionala och kommunala satsningar så som www.visitgavle.se. Föreningslivet spelar en betydelsefull roll då de ofta är de som äger, förvaltar och kan mycket om våra värdefulla platsbundna resurser som fiskevatten, idrottsanläggningar, små båthamnar, skoterspår, plogade isbanor, samlingslokaler och annat som kan vara viktiga resurser i

23 <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/nyheter/2014/Pages/krafttag-behovs-for-miljon-i-gavleborg.aspx>

utvecklingsarbetet. Vi vill även involvera de invånare som inte är företagare idag men som bär på en idé som skulle kunna utvecklas till en affärsmässig hel- eller deltidsförsörjning. För de idébärare som inte kan eller vill starta egna företag finns det möjligheter att istället gå via lokala bemanningslösningar i den lokala och sociala ekonomin så som exempelvis ÅMEK, Fixarna eller Knutpunkten.

Det är dock inte bara samarbetet som behöver utvecklas för att besöksnäringen ska få bästa förutsättningar i området. Det behövs också infrastruktursatsningar som möjliggör för besökare att enkelt ta sig ut till landsbygdens besöksmål och ta del av information på ett språk de förstår, det behövs fler marknadsföringsbara och tillgängliggjorda besöksmål, det behövs tillgång bättre tillgång till internetuppkoppling, det krävs ett utvecklat värdskap, en ökad affärskompetens. Många av dessa behov skulle kunna lösas genom bred samarbetsprojekt men det behövs också riktade insatser till individer och företag.

Lokalproducerat kan profilera området och skapa arbetstillfällen

Förstudien har visat att lokal mat och lokalt tillverkade produkter är ett tema som många tror har potential att utvecklas i vårt område, dels för att det är en samhällstrend i sig att efterfrågan på lokalproducerat ökar men också för att utbudet av attraktiva och förädlade produkter fortfarande är underutvecklat här. Under programperioden 2007-13 så märktes ett växande intresse och många idéer kring att starta och stärka produktion, förädlig och försäljning av produkter med hög kvalitet och en lokal prägel. Vissa av dessa idéer har kommit en bit på vägen och kan inspirera andra men mycket är fortfarande ogjort. Vi är övertygade om att lokal mat och lokala produkter har potential att växa i Gästrikabygden och därigenom skapa nya arbetstillfällen och samtidigt förstärka den lokala identiteten.

För att stärka utvecklingen av arbetstillfällen inom lokalproducerat så ser vi behov av mer samarbeten både bland producenterna själva och med andra möjliga affärspartners så som grossister, återförsäljare, konsumenter och besöksnäringens aktörer. Dessutom behövs insatser för produktutveckling, ökad affärsmässighet, anpassade logistiklösningar, fler försäljningskanaler och kunder både i och utanför området. Det finns också vissa mer branschspecifika behov som exempelvis inom fiskenäringen som har behov av säkrad tillgång på fisk och informationsinsatser som nyanserar dioxinlarm för att minska omotiverad rädsla för Östersjöfångad fisk.

Generationsväxling kan rädda hotade arbetstillfällen

Behovet av generationsväxling har länge funnits i vårt område men börjar nu bli mer akut inom vissa branscher där utövarna blir allt äldre. Detta är inte ett enkel utmaning, men vi har förhoppningar om att lokalt ledd utveckling under programperioden genom smart samverkan ska utveckla metoder och lösningar som inte den mer centrala nivån klarar av på egen hand. Generationsväxling är ett behov som finns i flera branscher i området men det mest akuta behovet finns inom yrkesfisket och ett växande och än mer omfattande sett till antalet människor som behöver bemanna tjänsterna finns inom vård och äldreomsorgen. Samtidigt har vi många invånare som står utan arbete och därmed med rätt insatser borde kunna bli de som väljer en karriär i dessa yrken, i synnerhet då de inte kräver längre akademisk utbildning. För att lösa dessa behov av att bevara viktiga arbetstillfällen och därmed också viktig lokal service behöver de berörda branschernas företag och organisationer engagera sig tillsammans med potentiella arbetstagare och andra aktörer som kan underlätta processen så som arbetsförmedling eller skola. Exakt hur dessa projekt ska designas är inte klart men vi förutsätter att det finns behov av insatser för information, kontaktskapande, praktik och

kompetensutveckling.

Ökad köptrohet säkrar arbetstillfällena och lokal service

Vi har fått signaler om att flera småskaliga butiker och affärsverksamheter på de mindre orterna i området har problem med lönsamheten och därmed hotas av nedläggning. Om problemen leder till nedläggning så riskerar området att tappa befintliga arbetstillfällena men också förlora värdefull lokal service och därmed attraktionskraft.

För att bevara arbetstillfällena inom den lokala servicens små men viktiga verksamheter så behöver deras omsättning öka. Flera verksamheter upplever ett uppsving i omsättning i samband med turistsäsong men att lokalbefolkningen inte handlar tillräckligt mycket för att få affären att bära sig året om. I vissa fall, exempelvis i Åmot där butiken länge varit hotad, skulle en nedläggning innebära flera mils bilresa för att kunna handla mat. Ett annat exempel är Lingbo som redan mist sin mataffär men ser en möjlighet att rädda kvar den lokala campingrestaurangen genom diversifiering så ortsborna åter kan handla matvaror på hemmaplan. Utmaningen för dessa lokala affärer är att den yrkesverksamma delen av lokalbefolkningen ofta arbetar i centrala Gävle eller Sandviken och då passar på att handla och tanka där utbudet är större och priserna något lägre för att sedan endast kompletteringshandla i den lokala butiken. Samtidigt är det många ortsbor som oroar sig för att den lokala servicen ska försvinna och vilka negativa effekter det skulle få för orten. Vi ser därför en potential i att genom lokalt ledd utveckling finansiera projekt som provar olika sätt att få fler att handla lokalt för att bevara servicen och dess arbetstillfällena. Om satsningarna faller väl ut så finns det ett stort modell och spridningsvärde för denna typ av lösningar.

Integration och social inkludering stärker lokal utvecklingskraft

Trots att de sociala nätverken och hjälpsamheten beskrivs som en av styrkorna i vårt område av många så kan vi konstatera att det också finns andra som idag inte är en del av detta. Ofta är det inflyttade och nysvenskar som har svårt att komma in i de befintliga sociala strukturerna. Bristen på inkludering drabbar både de som känner sig exkluderade och det övriga samhället som inte får ta del av alla sina invånares drivkraft och kompetenser. Den invånare som inte har tillgång till detta osynliga men viktiga sociala nätverk kan känna sig isolerad och få problem med att lösa praktiska vardagsbehov. Och i förlängningen så är den som inte är synlig i nätverken heller inte känd och därmed valbar för lediga jobb eller förtroendeuppdrag i området som ofta direkt eller indirekt förmedlas via kontakter.

Behovet av social inkludering ökar i takt med att vårt område tar emot stora grupper av flyktingar som talar andra språk och har andra kulturella erfarenheter. I kombination med att det finns en stor andel Sverigedemokratiska sympatisörer som ser invandring som problematiskt så är det extra viktigt att integrationen fungerar lokalt för att undvika onödiga sociala spänningar. Rätt hanterat ser vi att invandring och integration kan stärka de mindre orterna, men om inte integrationen fungerar så kan det istället skapa en negativ utvecklingsspiral som minskar ortens attraktivitet.

Orter där det är svårt att etablera sig socialt tappar i attraktivitet och minskar möjligheten att attrahera inflyttare. Många boendes på mindre orter i vårt område efterlyser just inflyttning och fler krafter som kan bidra aktivt till drift och utveckling av lokalsamhällets verksamheter, vi tror därför att det finns en stor potential att via lokalt ledd utveckling utveckla metoder för att integrera och inkludera fler invånare på ett positivt sätt. Det finns positiva exempel på där inkludering och integrationsinitiativ varit lyckade både i och utanför vårt område och de kan vara förebilder och

inspirationskällor i vårt utvecklingsarbete. Vi tror att föreningslivet som ofta är en förenande faktor i vårt område kan spela en nyckelroll i detta utvecklingsarbete.

Kompetensutveckling och entreprenörskap skapar möjligheter

Vi ser ett behov av att rusta fler invånare i vårt område för en framtid som kräver högre utbildning, flexibilitet och entreprenöriellt förhållningssätt. Inget tyder på att de stora industrierna växer eller återetablerar sig i området och skulle det ändå inträffa så krävs troligen en annan/högre kompetens än den som finns bland våra arbetslösa idag. För att fler ska komma i arbete, eller undvika att hamna i utanförskap, ser vi därför ett behov av att satsa på kompetensutveckling. Vi ser särskilt stor potential i att genom lokalt ledd utveckling testa nya metoder och lokalt anpassade insatser som bidrar till att fler ungdomar och unga vuxna klarar gymnasieutbildning med godkända betyg, gärna inom inriktningar som ger dem efterfrågad kompetens inom bristyrken. Vi ser också behov av att stärka utvecklingen av ett mer entreprenöriellt förhållningssätt som bidrar till att öka individernas och områdets utvecklingskraft. Som en värdefull bonuseffekt av dessa satsningar vill vi ge de unga känslan av att lokalsamhället värdesätter dem och att det finns goda möjligheter att satsa på en framtid här.

För att möta dessa behov på ett hållbart sätt behövs samarbete mellan arbetsförmedlingen, branschförbund, utbildningsaktörer, företag och andra lokala aktörer. Erfarenheter från denna typ av insatser finns både regionalt och nationellt, utmaningen är att hitta de metoder som fungerar lokalt och att implementera dem i bestående strukturer.

Klimatsmart infrastruktur skapar arbetstillfällen och räddar miljön

Sedan föregående programperiod vet vi att det finns ett växande intresse för miljö och klimatfrågor i vårt område, men de aktiviteter som genomförs har haft en tendens att mestadels attrahera de som redan är engagerade i omställningsfrågor. Att det finns behov av insatser för miljön i vårt område vittnar inte minst Länsstyrelsens senaste uppföljning av de regionala miljömålen om på ett tydligt sätt. Vi tror att invånarna i vårt område redan nås kontinuerligt av information kring miljö och klimathot, utmaningen är att få flera att göra miljöklaka val i sin vardag. För att fler ska kunna göra kloka val behövs också förutsättningar för att göra dessa och gärna fler kortsiktiga incitament för att göra dessa kloka val som att jobba mer hemifrån eller köra mindre bil.

Vi vill därför möjliggöra insatser som bidrar till att länets klimatmål uppnås samtidigt som de bidrar till att andra lokala utvecklingsbehov tillfredsställs. Ett konkret exempel på miljömål är minskade koldioxidutsläpp som skulle kunna uppnås delvis genom ett minskat bilresande. Det ser vi möjligheter att uppnå genom bättre bredbandstäckning som ökar möjligheten att arbeta hemifrån helt eller delvis eller smarta lösningar för ökat kollektivt resande som underlättar vardagen inte minst för de som inte kan eller vill köra bil. Det kan också handla om att hushålla bättre med naturresurser genom att göra befintliga verksamheter mer konkurrenskraftiga genom miljöprofilering eller att utveckla mer miljöeffektiva sätt att underhålla kollektiv infrastruktur så som samfälliga vägar till nytta för alla transporter till och från området.

5. På vilket sätt är strategin innovativ?

Vår strategi är innovativ i förhållande till andra mer storskaliga regionala utvecklingsprogram och aktörer genom att vi särskilt riktar oss till landsbygden och de människor som bor och verkar där. Detta möjliggör innovation genom att synliggöra, aktivera och inkludera individer, platser, företag och föreningar som normalt inte ingår i

det regionala utvecklingsarbetet. Det i sig kan skapa nya samarbeten, idéer och lösningar.

Strategin uppmuntrar både social och teknisk innovation. Vi välkomnar nya och unika lösningar men att uppfinna hjulet igen när det redan rullar på andra platser är inte hållbart. Vi uppmuntrar därför aktivt till utbyten, kreativa krokar, inspiration och samarbeten. Dessa utbyten kan ske inom området eller med andra geografiska områden för inspiration och metodutveckling. Strategins krav på innovation är att metoden eller produkten inte redan finns eller nyligen provats i det lokala sammanhanget. Ett exempel på hur förutsättningar för innovation byggs in i strategin är att havs- och fiskerifonden är gränsöverskridande såväl geografiskt som målgruppsmässigt med fisken som gemensam nämnare.

Strategin är innovativ i jämförelse med Leaderstrategin 2007-13 för vårt geografiska område genom att gå från monofond till multifond. Denna strategin är mer tydlig och målfokuserad än den tidigare vilket gör att projekturvalet kommer att bli smalare. Det har funnits farhågor i vårt område om att den ökade målstyrningen ska upplevas som toppstyrd och därmed minska utrymmet för innovation. Därför är det viktigt att i genomförandet av strategin kommunicera att det är insatsområden och mål som är ramarna, inte aktiviteterna för att åstadkomma målen. Det finns dessutom forskning som tyder på att kreativitet och innovation till och med kan förstärkas när det finns givna förutsättningar och ramar.

LAG:s urvalskriterier ska säkerställa att innovationshöjden hos varje projekt synliggörs och bedöms. Genom att sätta innovation/nyttänkande som ett poänggivande urvalskriterium minskar risken att det bara är ”säkra” projekt som beviljas stöd.

6. Vision

Tillsammans skapar vi ett rikt och hållbart liv i Gästrikebygden

Visionen sammanfattar på ett enkelt sätt hur vår strategi ska genomföras och vad den ska leda till. Den synliggör att detta är ett samarbetsprojekt som kräver handlingskraft av oss som bor här. Med rikt syftar vi på att människor oavsett kön, ålder och etnicitet ska kunna leva och försörja sig här med god livskvalitet. De insatser som genomförs med stöd av strategin ska vara förenliga med social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Nyttan av insatserna ska gagna vårt område och därmed bidra till en rik och levande landsbygd.

7. Insatsområden, mål och urvalskriterier

Strategins insatsområden bygger på behovsanalysen i avsnitt 4.2. Insatsområdena är avstämde mot andra program och strategier som påverkar vårt område och de är konkretiserade i tydliga mål. Urvalskriterierna är verktyget för att på ett tydligt sätt välja ut vilka projekt som har bäst möjlighet att uppfylla strategins målsättningar.

Övergripande och horisontella mål

Våra övergripande och horisontella mål ska styra utvecklingsarbetet i strävan mot vår vision om att tillsammans skapa ett rikt och hållbart liv i Gästrikebygden. Målen bidrar till att uppfylla flera av målen i EU2020-strategin, områdets regionala planer och målen för de fyra EU-fonder som medfinansierar strategin. Alla projekt som LAG prioriterar för finansiering inom ramen för strategin ska på ett tydligt sätt vara designade för att

bidra till att uppfylla dessa mål, projekt som inte bedöms bidra till dessa ska inte prioriteras för finansiering oavsett om projektet i sig är intressant. För att säkerställa att dessa mål genomsyrar genomförandet av strategin kommer LAG och de som söker finansiering för projekt att erbjudas information och expertcoaching, målen ska vara tydliga som urvalskriterier vid LAGs prioritering och de ska följas upp för varje genomfört projekt. Eftersom strategins resultat är summan av de genomförda projekten är det viktigt att varje genomfört projekts resultat och effekter är möjliga att mäta och utvärdera i samband med eller i inom rimlig tid efter det att varje enskilt projekts slutredovisning har lämnats in.

Övergripande mål 1: Fler invånare kan försörja sig själva

Projekt som beviljas finansiering inom ramen för strategin ska ha en tydlig målsättning om och realistiska förutsättningar att bidra till att fler invånare i området kan klara sin egen försörjning genom anställning, företagande, studier eller en kombination av dessa. Detta övergripande strategimål ligger i linje med EU-fondernas mål om att skapa nya arbetstillfällen, bevara befintliga och att fler företag startas. Det bidrar därmed också till att nå det övergripande sysselsättningsmålet i EU2020.

Övergripande mål 2: Stärkt lokal utvecklingskraft

Projekt som beviljas finansiering inom ramen för strategin ska ha en tydlig målsättning om och realistiska möjligheter att stärka den lokala utvecklingskraften i området. Detta ska åstadkommas genom att projekten aktivt inkluderar, involverar, stärker och sammankopplar områdets individer och verksamheter inom privat, ideell och offentlig sektor. Det innebär i klartext att de projekt som genomförs inte bara ska bidra till att kortsiktigt uppnå sina mål utan också bidra till att långsiktigt stärka lokalsamhällets förutsättningar för lokalt ledd utveckling. Detta övergripande strategimål ligger i linje med EU-fondernas mål för antal deltagare och antalet företag och organisationer som får stöd vilket bidrar till det övergripande målet om utbildning och social inkludering i EU 2020.

Horisontellt mål 1: Social hållbarhet

Alla berörda personer som kan och vill delta i utvecklingsarbetet ska välkomnas. Oavsett kön, ålder eller ursprung. Vi vill verka för ett socialt hållbart samhälle i Gästrikebygden på lång sikt. Då är det viktigt att vi ser varandra, tar vara på olika kunskaper, skapar band och tillit samt ökar acceptansen för varandra. Mångfald och jämställdhet ger projekten bättre förutsättningar att nå innovativa och långsiktiga hållbara resultat. Social hållbarhet är också en fråga om rättvis fördelning av offentliga medel.

Målvärde för alla fonder och insatsområden är att alla projektansökningar ska kommentera hur projektet är socialt hållbart och 25% ska planera för att aktivt bidra till förbättrad social hållbarhet. Målet följs upp i samband med poängbedömning för prioritering av varje ansökan då social hållbarhet är ett poängsatt kriterium i bedömningsmallen.

Horisontellt mål 2: Ekologisk hållbarhet

Vår gemensamma naturmiljö är viktig för oss och för kommande generationer. Insatser som får stöd från strategin ska inte bidra till onödig natur- och klimatbelastning. Projekten ska i möjligaste mån bidra till och präglas av viljan att uppnå förbättrad ekologisk hållbarhet.

Målvärde för alla fonder och insatsområden är att alla projektansökningar ska kommentera hur projektet är ekologiskt hållbart och 25% ska planera för att aktivt bidra till förbättrad ekologisk hållbarhet. Målet följs upp i samband med poängbedömning för prioritering av varje ansökan då ekologisk hållbarhet är ett poängsatt kriterium i bedömningsmallen. Dessutom finns ett skallkrav för alla projekt att de inte får vara uppenbart miljöförstörande.

Horisontellt mål 3: Ekonomisk hållbarhet

När vi satsar offentliga medel på utvecklingsinsatser är det viktigt att de gör mesta möjliga nytta. Det innebär att insatserna ska vara lokalt förankrade och fylla ett behov av utveckling. Resultatet av projektinsatserna ska ha realistiska möjligheter att leva vidare i området efter projekttidens slut. Projekten ska vara kostnadseffektiva. Insatserna ska inte snedvrider konkurrensen för befintligt näringsliv eller på annat sätt förstöra möjligheterna för befintliga organisationer att bedriva verksamhet.

Målvärde för alla fonder och insatsområden är att alla projektansökningar ska kommentera hur projektet är ekonomiskt hållbart och 25% ska redan vid ansökan ha en plan för långsiktig överlevnad. Målet följs upp i samband med poängbedömning för prioritering av varje ansökan då ekonomisk hållbarhet är ett poängsatt kriterium i bedömningsmallen.

Insatsområden

För att uppnå strategins vision och övergripande mål ha vi valt ut insatsområden som bygger på behovsanalysen i avsnitt 4.2. Alla projekt som finansieras av strategin ska rymmas inom något av dessa insatsområden och bidra till måluppfyllelsen. Insatsområdena ska förstärka varandra men samtidigt skapa tydlighet för både stödsökande och LAG att fatta beslut om vilken typ av projekt som ska prioriteras.

Insatsområde 1: Kompetensutveckling och generationsväxling

Detta insatsområde ska finansiera projekt som kompetensutvecklar invånare i vårt område i syfte att de ska bli bättre rustade att klara sin egen framtida försörjning genom anställning, eget företagande eller vidare studier. Projekten ska bygga på lokal samverkan och behov och komplettera de insatser som utförs av det offentliga och andra aktörer. Leaderprojekt finansierade inom detta insatsområde ska finansieras genom landsbygdsfond och socialfond och kan handla om att:

- a: få fler unga att klara gymnasieskolan med godkända betyg,
- b: underlätta generationsväxling i branscher med hög medelålder,
- c: stärka entreprenöriellt förhållningssätt och kunskap om företagande
- d: få fler att välja att jobba i och/eller utbilda sig vidare inom bristyrken i vårt område

Insatsområde 2: Integration och social inkludering

Detta insatsområde ska finansiera projekt som förbättrar integration och social inkludering i vårt område. Projekten ska bidra till att olikheter och nya perspektiv berikar invånarnas tillvaro och lokalsamhällets utveckling samtidigt som det minskar grogrund för spänningar, fördomar och främlingsfientlighet. De projekt som genomförs ska testa för lokalsamhället nya metoder för att involvera fler än de som "alltid brukar vara med" - det kan handla om helt nya gemensamma verksamheter eller att få med nya målgrupper i befintliga verksamheter. Målgruppen är alla invånare men varje projekt ska ha som fokus att involvera för sammanhanget tidigare exkluderade eller underrepresenterade grupper så som nyinflyttade av olika nationaliteter, olika åldrar eller män/kvinnor. Viktigt är att projekten inkluderar och sammanför olika målgrupper och inte ensidigt aktiverar den målgrupp som ska inkluderas. Leaderprojekt inom detta

insatsområde ska medfinansieras av socialfonden och landsbygdsfonden och kan handla om att:

- a: skapa nya positiva och inkluderande mötesplatser för bygdens invånare
- b: utveckla nya inkluderande lokala aktiviteter och traditioner
- c: involvera exkluderade/underrepresenterade grupper i befintliga organisationer
- d: skapa gemensamma målbilder och stolthet för ett områdets utveckling

Insatsområde 3: Besöksnäring

Detta insatsområde ska finansiera projekt som utvecklar och stärker den småskaliga besöksnäringen och dess förutsättningar att skapa nya arbetstillfällen i området.

Målgruppen är företagare, idébärare och andra intressenter som kan och vill samarbeta för att besöksnäringen ska öka i Gästrikebygden. Projekt inom detta insatsområde ska medfinansieras av landsbygdsfonden och regionalfonden och kan handla om att:

- a: utveckla nätverk kopplat till besöksnäring
- b: kompetensutveckla företag och intressenter som vill satsa på besöksnäring
- c: skapa nya eller utveckla befintliga lokala besöksmål och reseanledningar
- d: skapa eller anpassa nödvändig infrastruktur för besöksnäringens utveckling

Insatsområde 4: Lokalproducerat

Detta insatsområde ska finansiera projekt som utvecklar och stärker småskalig tillverkning, förädling och försäljning av lokalt präglade produkter. Detta kan vara mat, dryck eller andra produkter som tillverkas av lokal råvara och som är eller kan utvecklas till en säljbar produkt. Projekt inom detta insatsområde ska medfinansieras av landsbygdsfonden och regionalfonden och kan handla om att:

- a: utveckla affärsnätverk kring lokalproducerade produkter
- b: anordna kompetensutveckling som stärker konkurrenskraft inom lokalproducerat
- c: utveckla nya eller förädla befintliga lokala produkter
- d: skapa nya marknader och/eller stimulera efterfrågan på de lokala produkterna
- e: utveckla lokalt branschanpassade logistiklösningar som möjliggör ökad försäljning

Insatsområde 5: Miljösmart samhällsutveckling

Detta insatsområde ska finansiera samhällsnyttiga projekt som skapar tydliga miljövinster och som samtidigt stärker förutsättningarna för övriga insatsområden i strategin. Projekt inom detta insatsområde ska finansieras av landsbygdsfonden och regionalfonden och kan handla om att:

- a: mobilisera för bredbandslösningar där det idag saknas
- b: utveckla nya resurseffektiva metoder för underhåll av lokalt samfällade vägar
- c: utveckla miljösmarta lösningar för persontransporter där kollektivtrafik saknas
- d: stödja små företag att öka sin konkurrenskraft genom minskad miljöpåverkan

Insatsområde 6: Konkurrenskraftig fiskerinäring

Detta insatsområde ska finansiera projekt som stärker yrkesfisket och andra näringar med direkt koppling till fisk som resurs i syfte att bevara och skapa nya arbetstillfällen. Detta insatsområde har vissa beröringspunkter med övriga insatsområden 1-5 men det geografiska insatsområdet är större och inkluderar även Hälsingebygdens och Nedre Dalälvens utvecklingsområde. Projekt inom detta insatsområde ska medfinansieras av havs- och fiskerifonden och kan fokusera på att:

- a: generationsväxla inom fiskerelaterade branscher
- b: skapa gränsöverskridande nätverk mellan fiskets olika intressenter
- c: bidra till hållbar tillgång till fisk i värdefulla vatten för områdets yrkesfiske eller fisketurism genom kartläggningar, miljöinsatser eller teknikutveckling.
- d: utveckla nya attraktiva fiskeprodukter för konsumtion

e: nya säljkanaler och logistiklösningar för fiskprodukter till grossist och konsument
f: sprida fakta och information som leder till ökad efterfrågan på Östersjöfisk och förbättrad lönsamhet för yrkesfisket.

Handlingsplan

Insatsområde 1: Kompetensutveckling och generationsväxling

I detta insatsområde finansieras projekten av landsbygdsfond och socialfond. Socialfonden ska nyttjas för insatser som fokuserar på att stärka individers kompetenser och möjligheter med fokus på att etablera sig på arbetsmarknaden. Vi vill i detta insatsområde särskilt inkludera människor som upplever sig vara i utanförskap av olika sociala eller ekonomiska orsaker. Exempel på sådana grupper är långtidsarbetslösa, utrikes födda, funktionshindrade eller socialt isolerade. Landsbygdsfonden ska istället användas för projekt som stärker både individer och deras lokalsamhälle i ett bredare perspektiv.

Insatsområde 2: Integration och social inkludering

I detta insatsområde ska landsbygdsfonden och socialfonden användas som finansiärer. Skiljelinan är att socialfonden nyttjas i projekt som är direkt stärkande av de individer som befinner sig i utanförskap medan landsbygdsfonden används för de insatser som är av mer generell utvecklingskaraktär för området.

Insatsområde 3: Besöksnäring

I detta insatsområde ska landsbygdsfonden och regionalfonden användas som finansiärer av projekt. Vi har avgränsningar mellan fonderna som kopplas både till projektens syfte där regionalfonden finansierar projekt som på ett tydligt sätt stärker företagets konkurrenskraft medan landsbygdsfonden används för projekt som är av mer förutsättningsskapande karaktär med en bredare samhällsnytta. I detta insatsområde ser vi möjligheter att via paraplyprojekt arbeta med mikrostödd till samverkande företag som tillsammans vill utveckla nya produkter, tjänster eller marknader.

Insatsområde 4: Lokalproducerat

I detta insatsområde ska landsbygdsfonden och regionalfonden användas som finansiärer av projekt. Vi har avgränsningar mellan fonderna som kopplas både till projektens syfte där regionalfonden finansierar projekt som på ett tydligt sätt stärker företagets konkurrenskraft medan landsbygdsfonden används för projekt som är av mer förutsättningsskapande karaktär med en bredare nytta. I detta insatsområde ser vi möjligheter att via paraplyprojekt arbeta med mikrostödd till samverkande företag som tillsammans vill utveckla nya produkter, tjänster eller marknader.

Insatsområde 5: Miljösmart samhällsutveckling

Detta insatsområde ska finansieras i huvudsak via landsbygdsfonden men insatser som stärker konkurrenskraft hos företagen kan istället finansieras av regionalfonden.

Insatsområde 6: Konkurrenskraftig fiskeinäring

Denna insats ska enbart finansieras av havs- och fiskerifonden. Genom ett områdesövergripande arbetsutskott i LAG där intressenter från övriga berörda LAG inkluderas säkerställer vi att projekt inom detta insatsområde inte riskerar att dubbelfinansieras av något av våra fondöverlappande Leaderområden. De målgrupper som inkluderas i detta insatsområde är inte exkluderade från att delta i lokala utvecklingsprojekt i vår strategis övriga tematiska insatsområden. Övriga insatsområden ska dock inte bevilja projekt som enbart berör fiskets utveckling.

Samarbete med andra Leaderområden

Samarbeten med andra Leaderområden i Sverige och inom EU är en möjlighet och ett viktigt verktyg i hela strategin dels inom ramen för externt ägda projekt men också för LAG:s egen del att utbyta erfarenheter, lära av och samarbeta med andra LAG-grupper. Vi är övertygade om att samarbeten stärker genomförandet och effekterna av vår strategis insatser. Strategin ska vara öppen för att behov och möjligheter för samverkan uppstår under programperioden men redan nu finns nätverk och samsamarbetsområden som är tänkbara partners. Målsättning är att få igång praktiska samsamarbetsprojekt redan i början av programperioden inom något eller några av våra insatsområden eftersom vi vet att samsamarbetsprojekt kan ta längre tid att starta upp och genomföra än lokala projekt.

Från den tidigare programperioden så har vi ett väl fungerande samarbete med Leader Bergslagen kring omställningsfrågor och den gemensamt utvecklade plattformen ”Omställning i praktiken” som finns tillgänglig för vidareutveckling. Det finns ett intresse från båda områden att fortsätta detta samarbete och vi ser även möjligheten att vidga detta genom att inkludera fler svenska och Europeiska partners. Exempelvis skapades kontakter i England och uttrycktes intresse från Finland under föregående programperiod kopplat till detta.

Det finns ett uttalat intresse bland havs- och fiskerifondens intressenter att skapa nätverk och utbyta erfarenheter med andra. Detta gäller i synnerhet det småskaliga yrkesfisket som vill hitta sätt att säkra generationsväxling, hantering av byråkratiska regelverk och hur fiskefångsterna kan säkras från negativ inverkan av säl, skarv och miljögifter. Tänkbara samsamarbetspartners är andra Leaderområden runt Östersjön som delar samma utmaningar och förutsättningar som våra fiskare gör.

Vi avser att aktivt delta i det svenska Landsbygdsnätverket för att utbyta erfarenheter och skapa kontakter med andra Leaderområden i Sverige. Därutöver ser vi det regionala Leadernätverket, som under programperioden 2007-2013 kallades Region Mitt, som en viktig samsamarbetspartner. Vi har redan i förstudiefasen fört positiva dialoger om att hitta smarta samsamarbetsformer för att tillsammans höja kvalitet och resurseffektivitet i genomförandefasen. Exempel på sådana samsamarbeten som vi ser som särskilt intressant i Region Mitt är kompetensutveckling av och nätverkande mellan LAG-grupper samt uppföljning och utvärdering av strategiarbetet.

Mobilisering

I området finns sedan tidigare kännedom om Leader som metod och finansiär och många aktörer har engagerat sig i strategiarbetet. Därför räknar vi med att det redan från start finns ett antal projektansökningar som kommer att lämnas in när programmet öppnar. Startskottet för vår aktiva mobilisering påbörjas först när startbesked lämnas från Jordbruksverket då vi också har fått regelverk och ansökningshandlingar på plats.

Mobiliserings- och projektstödarbetet ska anpassas efter strategins insatsområden, mål och målgrupper. Leaderkontoret kommer tillsammans med LAG att ta fram verksamhets- och handlingsplaner inför varje nytt verksamhetsår i programperioden med fokus på att nå strategins mål. Eftersom Leaderområdets budget är begränsad gällande driftsätgården som bekostar mobilisering samtidigt som målgruppen är stor och geografiskt spridd så är det viktigt att verksamheten har aktiva budskapsbärare som sprider kännedom om Leaders möjligheter i sina nätverk. Där ser vi LAG, arbetsgrupper, föreningens förtroendevalda och medlemmar samt våra inkluderade

kommuner som särskilt viktiga. Gällande insatsområdet finansieras av havs- och fiskerifonden kommer vi att samarbeta med våra berörda Leadergrannområden i Hälsingland och nedre Dalälven för att nå ut till rätt målgrupper. I mobiliseringsarbetet är kommunikationsplanen ett viktigt verktyg där det framgår vilka målgrupper vi ska kommunicera med, hur och när (se avsnitt 11).

Erfarenheten från tidigare programperiod är att Leader i stor omfattning attraherar målgrupper och personer som har liten eller ingen erfarenhet av att driva projekt och hantera den administration som följer med offentligfinansierade stöd. För att ge de som söker och driver projekt med Leaderfinansiering under denna programperiod det stöd de behöver ska vi därför erbjuda projektskolor från ansökan till slutredovisning. Ytterligare ett stöd är att vi redan vid beviljat projekt tillsammans med projektägaren sätter en tidsplan för delredovisning och uppföljning av projektet.

Denna programperiod och vår strategi ska vara målstyrd och det ställer krav på att relevanta projekt hinner genomföras och skapa resultat innan 2023 då perioden avslutas. Att driva utvecklingsprojekt med många intressenter tar ofta lång tid och det är därför viktigt att få ingång strategiskt viktiga projekt under de första åren. Ambitionen är att tidigt i programperioden få igång strategiskt viktiga katalysatorprojekt som bidrar till måluppfyllelse men också fungerar som goda exempel för vår verksamhet. Vi vet sedan tidigare programperiod att projekt ofta ”smittar av sig” då de blir en ögonöppnare och inspirationskälla för andra i dess närhet att vilja och våga söka Leaderpengar för utvecklingsinsatser. Om det är något insatsområde som inte kommer igång som önskat eller det finns särskilda behov så kan LAG initiera och äga egna projekt, även om vi hellre ser att det är externa ägare av projekten för att säkra att det finns en långsiktig ansvarig ägare av projektresultaten.

Det finns en plan för uppföljning och utvärdering (se kapitel 12) av strategins sammanlagda måluppfyllelse och av varje enskilt beviljat projekt. En regelbunden uppföljning på projektnivå ger möjlighet för LAG att i samråd med projektägaren i god tid upptäcka om projektets budget behöver justeras. Det är viktigt att projektmedlen fördelas utifrån den måluppfyllelse som de förväntas bidra med och det kan förändras under tiden som ett projekt pågår. Ett gott budgetutnyttjande är viktigt för att nå strategins mål men också för att säkerställa driften av verksamheten eftersom den har ett procentuellt maxtak i förhållande till programperiodens totalt förbrukade medel.

Urvalsprocess

Urvalsprocessen är komplex då det finns både nationella regelverk och lokala urvalskriterier att förhålla sig till. Därför är det viktigt att processen är tydlig och transparent för alla inblandade från ansökan till projektbeslut. De som förväntas bli berörda av urvalsprocessen är stödsökande, Leaderkontoret, beredningsgrupp, LAG, Jordbruksverket samt revisorer och andra intressenter.

Alla inblandade parter tjänar på att endast de projektidéer som stämmer med regelverket, strategins mål och insatsområden går vidare för formell prioritering i LAG. Leaderkontoret kommer att stödja LAG operativt för att få in så relevanta projekt som möjligt genom att mobilisera, informera, stötta i projektutvecklingsfasen och handlägga inkomna ansökningar så dess formalia är så komplett som möjligt inför LAGs prioritering och Jordbruksverkets beslut. Handläggningsprocessen och regelverk för stöden kommer sannolikt att tolkas och övervakas av Jordbruksverket.

Innan en projektansökan går upp till LAG för prioritering ska projektet genomgå en beredningsprocess. Beredningsprocessen kan behöva skräddarsys för olika typer av projekt men kommer sannolikt att innebära att ansökan formaliagranskas av Leaderkontoret och projektinnehållet djupstuderas av en arbetsgrupp som om möjligt träffar representanter från sökande och diskuterar projektet samt efterlyser kompletteringar om det behövs. Gällande insatsområde 6 som finansieras av havs- och fiskerifonden har vi redan sedan strategiskrivarfasen en etablerad arbetsgrupp med extern kompetens som kommer att agera beredningsgrupp för sådana projekt. Beredningen ska ge LAG ett mer komplett underlag för beslut, men det är alltid LAG i sin helhet som fastställer poängbedömning och prioritering av varje projekt och därför kommer alla i LAG att i god tid innan prioritering kunna ta del av alla handlingar i inkomna ärenden.

LAG är ansvarigt för att besluta om vilka projekt som ska prioriteras för finansiering. Prioritering av projekt ska göras utifrån uppnådda poäng i en fastställd bedömningsmall som bygger på områdets strategi och programmets regelverk. Varje insatsområde har en egen bedömningsmall med skallkrav och poänggrundande urvalskriterier, fastställd maxpoäng och avslagsnivå. Det är LAGs ledamöter som ansvarar för poängbedömningen av varje projekt. Om det finns oenighet så är det majoritetsbeslut som gäller. De projekt som klarar avslagsnivån har rätt till finansiering under förutsättning att det finns pengar kvar i budgeten. Om flera projekt konkurrerar om samma budget så är det poängen som är utslagsgivande. Dessa bedömningsmallar ska finnas tillgängliga för sökande i förväg och den poängsatta bedömningsmallen ska delges den sökande tillsammans med LAGs justerade och protokollförda beslut oavsett om projektet beviljas finansiering eller inte. Ingen sökande ska behöva känna att de blir utsatt för diskriminering eller orättvis hantering.

Av erfarenhet från programperioden som gått så vet vi att det kan ta lång tid att gå från projektidé till dess att ett projekt är aktivt och resultatskapande. Dessutom tar projekten ofta längre tid att genomföra än vad projektgrupperna själva först räknat med då projektinsatserna kan vara beroende av faktorer som de själva inte kan styra över fullt ut så som väder och vind, sjukdomar, konflikter, relationer eller tillståndshantering. Projekt kan också behöva verka över längre tid för att säkra långsiktigt hållbara resultat och effekter. Därför har vi ambitionen att många projekt ska beviljas under strategins första tre verksamhetsår, även om vi inte stänger dörren därefter om det finns budget kvar för flera.

Mål och urvalskriterier

De projekt som prioriteras för finansiering ska samlat bidra till att uppfylla strategins övergripande mål. För att det ska bli tydligt för alla intressenter att och hur varje projekt bidrar finns delmål angivna för respektive insatsområde. Flera av insatsområdena finansieras av flera fonder. På de följande sex sidorna framgår vilka mål som gäller för respektive insatsområde och fond och vilka indikatorer som ska användas. Kopplat till dessa finns en bedömningsmall per insatsområde som LAG ska använda vid prioritering av projektansökningar.

Insatsområde 1: Kompetensutveckling och generationsväxling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Fler arbetstillfällen skapas i området genom satsning på kompetensutveckling och generationsväxling.	Antal nya arbetstillfällen	8
	Befintliga arbetstillfällen bevaras genom satsning på kompetensutveckling och generationsväxling.	Bevarade arbetstillfällen	4
	Att nya företag startas	Antal nya företag	4
	Entreprenörskap och företagande stärks när fler invånare har kunskap om hur man startar och driver företag.	Antal deltagare i kompetensutvecklande insatser.	200
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	2,125 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%
Socialfond	Stärkt anställningsbarhet för kvinnor och män som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden	Antal individer som är i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd.	45
	Stärkt anställningsbarhet genom att färre unga lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg.	Antal individer som klarar gymnasiet med godkända betyg.	20
	Stärkt anställningsbarhet genom att fler utbildar sig inom regionala bristyrken för att öka sina chanser till egen försörjning.	Antal individer som påbörjat utbildning inom bristyrken.	25
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,85 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

Insatsområde 2: Integration och social inkludering

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Nya arbetstillfällen uppstår genom lyckad integration.	Antal nya arbetstillfällen	8
	Nya mötesplatser bidrar till förbättrad integration och social inkludering.	Antal nya mötesplatser	12
	Stärkt lokal utvecklingskraft genom att fler skapar relationer och engagerar sig i lokalsamhällets organisationer, aktiviteter och nätverk.	Antal nya deltagare	200
	Ökad stolthet och framtidstro skapar utvecklingsmöjligheter.	Andel projektdeltagare som upplever att deras framtidstro och stolthet för orten ökat.	60,00%
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	2,125 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%
Socialfonden	Stärkt anställningsbarhet genom att fler engageras i, påverkas av och blir synliga för de sociala nätverken i området.	Antal individer som är i sysselsättning, inklusive egenföretagande, efter avslutad åtgärd.	45
	Stärkt lokal utvecklingskraft genom att fler skapar relationer och engagerar sig i lokalsamhällets organisationer, aktiviteter och nätverk.	Antal nya deltagare	90
	Ökad stolthet och framtidstro skapar utvecklingsmöjligheter.	Andel projektdeltagare som upplever att deras framtidstro och stolthet för orten ökat.	60,00%
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,85mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

Insatsområde 3: Besöksnäring

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Fler arbetstillfällen skapas inom besöksnäringen.	Antal nya arbetstillfällen.	9
	Fler företag startas inom besöksnäringen.	Antal nya företag	4
	Besöksnäringens konkurrenskraft stärks genom fler och starkare samarbeten.	Antal nya nätverk/samarbeten	20
	Besöksmål i området lockar fler besökare.	Antal nya dagsbesökare per år	5000
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	2,55mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%
Regionalfond	Ökad sysselsättning i små och medelstora företag i vårt område.	Antal nya arbetstillfällen i små och medelstora företag.	1
	Entreprenörskap och företagande stärks inom besöksnäringen i vårt område.	Antal nya företag	2
	Besöksnäringens konkurrenskraft stärks genom ökad kompetens.	Antal deltagare i kompetensutvecklande insatser.	80
	Besöksnäringens konkurrenskraft stärks genom att besöksmål blir mer tillgängliga.	Antal insatser som förbättrat tillgänglighet för besökare.	4
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,425mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

Insatsområde 4: Lokalproducerat

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Fler arbetstillfällen kopplat till lokalproducerat.	Antal nya arbetstillfällen som skapats kopplat till lokalproducerat.	7
	Fler företag startas kopplat till lokalproducerat	Antal nya företag kopplat till lokalproducerat.	10
	Lokala producenters konkurrenskraft stärks genom fler och starkare samarbeten.	Antal nya nätverk/samarbeten	20
	Marknaden och konkurrenskraften för lokalproducerat ökar till nytta för producenter och konsumenter.	Antal nya logistiklösningar för lokala produkter.	3
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	1,7 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%
Regionalfond	Ökad sysselsättning i små och medelstora företag inom lokalproducerat i vårt område.	Antal nya arbetstillfällen i små och medelstora företag.	1
	Entreprenörskap och företagande stärks inom lokalproducerat i vårt område.	Antal nya små och medelstora företag	2
	Lokala producenters konkurrenskraft stärks genom ökad kompetens.	Antal deltagare i kompetensutvecklande insatser.	40
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,425mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

Insatsområde 5: Miljösmart samhällsutveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Fler arbetstillfällen skapas tack vare bredband, miljösmart resande eller bättre underhåll av infrastruktur.	Nya arbetstillfällen	1
	Arbetstillfällen bevaras tack vare bredband, miljösmart resande eller bättre underhåll av infrastruktur.	Bevarade arbetstillfällen	1
	Fler invånare i området får tillgång till bredband vilket ger miljövinster och skapar förutsättning för lokal utveckling.	Antal genomförda bredbandsmobiliseringar i området.	10
	Utveckla nya hållbara metoder för underhåll av lokalt betydelsefull infrastruktur.	Antal nya metoder.	1
	Nya metoder gör att kollektivt och miljösmart resande möjliggörs och/eller ökar.	Antal nya metoder	2
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,425mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%
Regionalfond	Fler arbetstillfällen i små och medelstora företag till följd satsning på miljöprofilering.	Antal arbetstillfällen i små och medelstora företag	1
	Entreprenörskap och företagande stärks genom satsning på miljöprofilering i vårt område	Antal nystartade små och medelstora företag	2
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	0,35 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

Insatsområde 6: Konkurrenskraftig fiskenäring

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Havs- och fiskerifonden	Fler arbetstillfällen kopplat till fisk som resurs.	Antal nya arbetstillfällen	1
	Bevarade befintliga arbetstillfällen inom yrkesfisket.	Antalet bevarade arbetstillfällen	2
	Nya företag skapas med koppling till fisk	Nya företag	1
	Nya gränsöverskridande nätverk stärker fiskets olika intressenter i området.	Antal nätverk	4
	Nya förädlade fiskprodukter	Antal nya produkter	6
	Vatten- och naturmiljön ska bevaras, utvecklas och förbättras så att det på ett hållbart sätt stärker fiskenäringens förutsättningar.	Antal miljöinsatser	6
	Högre kompetens och kvalitetssäkring för att säkra ett hållbart och lönsamt fiske.	Antal deltagare i kompetensutveckling.	20
	Föryngring inom fiskets olika näringar.	Antal deltagare i projektet som är under 25 år	20
	Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	3,2 mkr
	Att projekten är medvetna om och bidrar till hållbarhet kopplat till strategins horisontella mål.	Andel projekt som får högsta poäng för minst ett av de horisontella urvalskriterierna vid prioritering.	25%

8. Finansieringsplan

Delåtgärd	Fond	%	SEK
Drift	<i>Landsbygdsfonden</i>	<i>23 av vår totalbudgets utgifter²⁴.</i>	<i>10580000</i>
Samarbeten	<i>Landsbygdsfonden</i>	4,58	2108156
	<i>Socialfonden</i>	0,87	399677
	<i>Regionalfonden</i>	0,61	281033
	<i>Havs & fiskerifonden</i>	1,64	753135
Genomförande av strategin	<i>Landsbygdsfonden</i>	41,25	18973402
	<i>Socialfonden</i>	7,81	3597090
	<i>Regionalfonden</i>	5,5	2529295
	<i>Havs & fiskerifonden</i>	14,74	6778212
Summa		100	46000000

9. Organisation

Administrativ kapacitet och Leaderkontoretsarbete (drift)

Vi ska att ha ett fysiskt Leaderkontor som blir postadress, besöksadress för vår målgrupp och arbetsplats för föreningens samtliga anställda. Leaderkontoret kommer inledningsvis, under programperiodens första driftår att ligga i Bergby i norra Gävle kommun på samma plats som föregående programperiod. Det är upp till LAG att besluta om Leaderkontoret därefter ska ligga kvar där eller flyttas till annan geografisk plats i Leaderområdet.

Ambition är att ha en resurseffektiv och relevant bemanning av Leaderkontoret. Hur stor den bemanningen blir avgörs ytterst av tillgänglig budget. För driften av strategin behövs minst en verksamhetsledare på heltid och en ekonomiadministratör på halvtid. Om möjlighet finns så vill vi därutöver förstärka med 0,5-1 tjänst för mobilisering och projektstöd.

Att anställa kvalificerad personal på deltid är inte alltid enkelt eller långsiktigt hållbart. Om det visar sig att deltidsrekrytering inte är möjligt ska vi sträva efter att i möjligaste mån erbjuda heltidstjänster i egen regi eller dela tjänst med andra lämpliga aktörer. Vi ser fördelar med att komma överens med närliggande Leaderområden om att vid behov kunna stötta varandra med särskilda kompetenser, vilket kan vara värdefullt vid sjukdom och personalomsättning och vi behöver säkerställa att vi har personal som känner till vårt regelverk och handläggningssystem.

För särskilda insatser som inte är en del av löpande drift och kräver specialkompetens, så kan konsulttjänster köpas in.

Från programperioden 2007-2013 finns positiva erfarenheter av att initiera och driva utveckling via paraplyprojekt och andra LAG-ägda projekt. Det kommer sannolikt att bli aktuellt även i denna programperiod då paraplyprojekt var en uppskattad stödform som instegsmodell för ovana projektägare. Dock kräver paraplyprojekt mycket personalresurser per beviljad projektkrona. Om LAG ska äga och driva egna projekt så

²⁴ Observera att ordet "utgifter" betyder faktiskt utbetalade pengar, enligt artikel 31d i fondgemensamma förordningen (1303/2013). Detta innebär att om strategins insatser för projekt bara utnyttjas till exempelvis 75 %, kan driftsbudgeten bara utnyttjas till 75 %.

ska dessa bemannas utöver de fasta resurser som finns avsatta för den löpande driften.

För att säkerställa kompetensen hos Leaderkontoret så ska LAG upprätta roll- och uppdragsbeskrivningar. Grundläggande kompetens och lämplighet för uppdraget ska säkerställas i rekryteringsfasen. Därutöver krävs löpande och relevant kompetensutveckling för att stärka både verksamheten och individerna. Leader Gästrikebygden ska vara en god arbetsgivare som erbjuder stimulerande och utvecklande arbetsuppgifter i god arbetsmiljö. LAG blir ansvarig arbetsgivare för all anställd personal och med ett särskilt arbetsledande ansvar för verksamhetsledaren. Verksamhetsledaren i sin tur blir operativ chef för övriga anställda i verksamheten.

Effektivitet i verksamheten ska säkerställas så att strategin genomförs, målen uppnås och regelverket följs. För att det ska fungera så ska en verksamhetsplan med insatser och mål upprättas inför varje nytt verksamhetsår. LAG ska regelbundet följa upp så att planen följs och att budgeten håller. Att använda tillgängliga pengar korrekt och ekonomiskt för att uppnå mesta möjliga nytta är en självklarhet. Det innebär exempelvis att alla inköp ska ske till rimlig kostnad och vid behov konkurrensutsätts eller upphandlas enligt Lagen om offentlig upphandling (LOU). Att arbeta effektivt handlar inte bara om pengar och att göra saker rätt utan också om att göra och fokusera på rätt saker. Här blir vår strategi och övergripande handlingsplan viktiga att regelbundet följa upp och stämma av emot.

Partnerskapet och föreningen

Utifrån Jordbruksverkets rekommendation har en ny juridisk person bildats som ska driva denna programperiod, den ideella föreningen Leader Gästrikebygden lokalt ledd utveckling. Denna förening bildades i maj 2015 efter att vårt område fick ett positivt förhandsbesked från Jordbruksverket om finansiering för denna programperiod. Föreningens styrelse bildar LAG och har 16 ledamöter från områdets ideella, privata och offentliga sektorer. Valberedningens uppdrag har varit att föreslå ledamöter med relevanta kunskaper kopplat till strategins insatsområden och finansierande EU-fonder, som har ett väl utbyggt nätverk i vårt geografiska utvecklingsområde och är beredda på att jobba aktivt med strategins genomförande på olika sätt. Ledamöterna väljs av föreningens stämma. De ledamöter som valdes till styrelse/LAG vid starten av föreningen var en mix av ledamöter med tidigare erfarenhet av Leader från att ha suttit i LAG, drivit Leaderprojekt eller engagerat sig i förstudiearbetet för denna strategi medan andra är helt nya. Medlemskap i föreningen löses på organisationsnivå

Processen att bilda den nya föreningen och nätverket för den nya programperioden startar inte från noll. Det finns ett brett nätverk uppbyggt kring Leader Gästrikebygdens programperiod 2007-2013 vilket kommer att utgöra en stomme även för framtiden. Den tidigare Leaderföreningen som har ansvarat för förstudien för den nya programperioden har drygt 40 medlemsorganisationer och en styrelse med totalt 24 ledamöter och funktionärer från områdets tre sektorer. Där till kommer partnerskapet som engagerats i framtagandet av strategin för 2014-2020 där representanter från kommunerna, Länsstyrelsen, Regionen, Arbetsförmedlingen, Hela Sverige Ska Leva, idrottsrörelsen, fisket, jämställdhetsaktörer, miljörörelsen, studieförbund, ungdomsgrupper, invandrarföreningar, skogssektorn, projektägare, LRF och många flera deltagit. Utöver LAG och partnerskapet har hundratals intresserade privatpersoner bidragit med input i processen på olika sätt. Vi hoppas och tror att många av dessa personer och aktörer vill vara en del av Leaderområdets partnerskap och nätverk under den kommande programperioden med Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden.

LAG – den lokala aktionsgruppen

LAG är ansvarig för strategin och dess genomförande, de är styrelse för föreningen och ansvariga arbetsgivare för anställda på Leaderkontoret.

De förtroendevalda i LAG är valda som personer, men som representanter sin sektors intressen och inte den specifika organisation de jobbar i eller ort de bor på. Alla ledamöter ska dock vara medlemmar i Leaderföreningen via en organisation. Ledamöter i LAG ska ha tydliga ambitioner, mandat och möjligheter att aktivt delta i LAG:s arbete både på och mellan LAG-möten. Alla ledamöterna är viktiga i mobiliseringsarbetet.

LAG väljs av föreningens stämma. Att föreslå lämpliga kandidater åligger föreningens valberedning som ska bestå av minst tre personer som representerar och har god kännedom om den privata, offentliga och den ideella sektorn i området.

Som redan beskrivits tidigare är det viktigt att LAG har förankring i områden som berör alla fonderna för att kunna fatta kloka beslut och sammansättningen ska uppfylla Jordbruksverkets krav på sammansättningen gällande samtliga finansierande fonder. Eftersom havs- och fiskerifonden är tydligt målgruppsspecifik och har ett bredare geografiskt område än övriga fonder, så har vi redan sedan strategiskrivandet haft en delvis externt bemannad arbetsgrupp med fiskefokus och den förväntas vara aktiv under programperioden som stöd för LAG i mobilisering och beredning av ansökningar. I detta arbetsutskott ska det finnas representanter för olika fiskenärings, fiskeintressen och myndigheter som täcker in hela det berörda geografiska området. Här ser vi också att de två berörda Leaderområden i Hälsingland och Nedre Dalälven bör vara representerade, dels för att de har starka nätverk i sina områden och kan nå ut med information men också att få så bra koppling som möjligt till lokala behov, möjligheter och övriga projektinsatser.

Att sitta i ett LAG som ansvarar för en multifondsfinansierad strategi ställer höga kompetenskrav. Samtidigt har vi inte ambitionen att LAG ska bemannas enbart av seniora byråkratiska fullblodsproffs. Därför ser vi att kompetens kommer att hanteras dels genom att valberedningen föreslår människor som redan har viss relevant kunskap med sig in men också genom regelbunden kompetensutveckling. Denna kompetensutveckling avser vi tillgodose genom informations- och utbildningspass med stöd från våra regionala nätverk med fondernas egna representanter, genom nationella utbildningsinsatser via Jordbruksverket samt genom regionala samarbeten med övriga Leaderområden (se avsnitt 7.3 Handlingsplan).

LAG kommer att ha möjlighet att vid behov adjungera personer både i externa arbetsutskott och på LAG-möten för tillskott av specialistkompetens. Vem eller vilka som kan komma att adjungeras och när beror på vilka projektansökningar som kommer in samt av andra behov LAG identifierar för att uppfylla strategin. Sannolikt kommer regionala tjänstemän som förvaltar våra fyra finansierande fonder vid Tillväxtverket, ESF, Länsstyrelsen och Region Gävleborg som styr över länets Regionala Utvecklings Strategi kunna vara värdefulla resurser.

10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer

Samverkan mellan fonder

Vi är ett multifondsområde som arbetar med alla de fyra tillgängliga fonderna. Vi har valt att arbeta med denna multifondslösning för att vi ser att vårt område har komplexa utvecklingsbehov som motiverar en flerfonsstrategi. Varje enskilt projekt finansieras av en fond, men fonderna gemensamt skapar synergieffekter inom strategin. Vi ser också

intressanta möjligheter till samverkan med andra svenska och europeiska Leaderområden inom våra insatsområden och fonder. Landsbygdsfonden bekostar driften av strategin som helhet men ger också tillsammans med de övriga tre fonderna möjligheter till mer specifikt riktade insatser.

Havs- och fiskerifonden är speciell eftersom den täcker ett större geografiskt område än våra övriga tre fonder då den går över sammanlagt tre olika Leaderområden inklusive vårt. Projekt som söker finansiering från havs och fiskerifonden kommer att beredas av en särskild arbetsgrupp, där det finns olika relevanta kompetenser från hela det geografiska området representerade. Denna arbetsgrupp och en löpande avstämning mellan de berörda Leaderområdena säkerställer att det inte sker dubbelfinansiering av samma eller liknande utvecklingsinsatser i de överlappande områdena.

Vi avser att använda sociala fonden och landsbygdsfonden för att jobba med integration och stärkta individer. Grunden i vår Leaderstrategi är att det är individer som skapar all utveckling genom att interagera och samverka med andra på mer eller mindre formaliserade sätt. En organisation blir inte starkare än de individer som driver den. I vårt område finns idag utmaningar i form av en låg formell utbildningsnivå, mycket hög arbetslöshet i ett nationellt perspektiv särskilt bland unga och invandrare. Samtidigt som det finns en mismatchning på arbetsmarknaden där arbetsgivare vill anställa kompetenser som inte finns tillgängliga. Parallellt med detta ökar flyktningmottagandet från världens krigshärdar vilket skapar ett stort behov av integration och social innovation. Dessa utmaningar kan vara både en möjlighet och ett hot för framtidens utveckling på landsbygden. Vi vill genom lokalt ledd utveckling stödja individer att hitta en plats i lokalsamhället, en känsla av sammanhang och en tro på sig själva och sin framtid. Det i sin tur förväntas leda till att de blir bättre rustade för att försörja sig själva genom anställning eller eget företagande.

De stärkta individerna på landsbygden är själva en del av den lokala ekonomin – som konsumenter eller producenter av varor och tjänster. Den lokala ekonomin är något vi vill fokusera på i Leaderstrategin. Anledningen till detta är att vi får signaler från vår målgrupp att det lokala utbudet av tjänster och produkter är viktigt ur så många perspektiv. Det skapar försörjningsmöjligheter, en levande landsbygd, lokala varumärken, kortar transportbehoven och ökar tryggheten för alla åldrar. Här vill vi arbeta främst med den regionala fonden och med fiskefonden för att stärka entreprenörskapet, innovationstakten, samverkan och näringsutveckling i allmänhet. Nyckeln i detta sammanhang är att jobba med de aktörer som kan och vill utveckla verksamheter som kan skapa ett ökat flöde av pengar, resurser och arbetstillfällen till nytta för dem själva och landsbygdens folk i stort. I arbetet med lokal ekonomi ser vi att landsbygdsfonden såväl som regional- och havs- och fiskerifonden blir viktiga verktyg.

Såväl det småskaliga yrkesfisket som fisketurismen i vårt område är sedan länge viktiga näringar. Men behöver utvecklas både för att leva upp till sin potential men i vissa fall också för att klara generationsväxlingar och framtida lönsamhet. Havs- och fiskerifonden kommer fokusera på specifika näringslivsfrämjande insatser för fiskerelaterat företagande i det utvidgade området. Det kan handla om renodlad affärsutveckling och nätverk men också förutsättningsskapande åtgärder. Denna målgrupp är inte exkluderad från den övriga strategin då de kan komma att delta i utvecklingsprojekt finansierade av de övriga fonderna men då i ett bredare perspektiv av perspektiv.

Avslutningsvis ser vi flexibel och miljösmart infrastruktur som ett viktigt insatsområde

i vår strategi som binder samman och skapar utvecklingsmöjligheter för såväl individer som den samlade lokala ekonomin. Dessa frågor är viktiga för såväl ekonomisk som social och ekologisk hållbarhet. Här ser vi framförallt landsbygdsfonden som finansär.

Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar

I vårt område är Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg och kommunerna Gävle, Sandviken, Hofors och Ockelbo de viktigaste offentliga utvecklingsaktörerna. Under Leaderperioden 2007-2013 har det etablerats ett väl fungerande samarbete med dessa aktörer. Flera av dessa aktörer – om inte alla – kommer att ha en roll i LAG som ledamot eller adjungerad – som i sin tur blir en viktig länk mellan olika aktörer och strategier. Kommunerna och Region Gävleborg kommer att vara medfinansierare till Leaderstrategin. Det innebär att de redan från start är väl bekanta med och har haft möjligheter att påverka strategins innehåll. Samtal har förts regionalt kring skiljelinjen mellan socialfonden och regionalfonden och Leaders strategi. Vi har samsyn kring att Leader kompletterar med ett tydligt gräsrotsperspektiv och småskalighet. Redan i föregående programperiod har vi sett hur aktiviteter och nätverk som skapats med stöd från Leader kunnat gå vidare in i regionala sammanhang. Vi hoppas förstärka denna samverkan ytterligare nu när vi går in i en multifondsperiod.

LAG avser att fortsätta att engagera sig i det länsövergripande partnerskapet för Landsbygds- och havs & fiskeriprogrammet 2014-2020 som samordnas av Länsstyrelsen. Detta partnerskap samlar redan många olika utvecklingsaktörer och finansierare från olika sektorer. Idéer finns om att det kanske ska utvecklas till ett samlat partnerskap för alla fyra EU-fonderna eftersom det redan idag är många aktörer som sitter med i alla partnerskapen. Detta är ett strategiskt viktigt nätverk för LAG.

Ytterligare ett värdefullt samordningsforum på projektnivå är beredningsgruppen för Landsbygdsprogrammet som Länsstyrelsen varit sammankallande för under föregående programperiod. LAG avser att fortsätta delta i detta forum då det samlar handläggare och ansvariga från alla de regionala projektfinansierarna för samråd och input innan projekt tas upp för beslut. Denna beredningsgrupp har under programperioden 2007-2013 inkluderat representater från socialfond, regionalfond, två Leaderområden, andra stödenheter på Länsstyrelsen, Landstinget och Regionen. Detta forum ger goda möjligheter till samordningsvinster, kunskapsöverföring och förhindrar dubbelfinansiering av samma eller liknande insatser.

Jämställdhet och icke-diskriminering

Vi vill att både pojkar och flickor, kvinnor och män i vårt Leaderområde ska beredas samma goda möjligheter att delta i och gynnas av det lokala i. Av både erfarenhet och fakta så vet vi att vårt område har en relativt traditionellt uppdelad arbetsmarknad och präglas därmed av de sociala konsekvenser och samhällsstrukturer som följer av detta. Här finns tydliga mönster där vi generellt kan se att män är verksamma inom den privata sektorn, kvinnor inom den offentliga. Män stannar och kvinnor flyttar. Män är företagare och kvinnor är anställda (även om antalet företagande kvinnor ökat). Även inom de gröna och blå näringarna är det männen som synliggörs i statistiken – även om vi vet att det i praktiken ofta är ett par som tillsammans står bakom och driver verksamheterna inom både jordbruk och yrkesfisket.

Sedan tidigare programperiod vet vi att jämställdhet mellan kvinnor och män lätt ”förminsas till ett pliktskyldigt ifyllt horisontellt kriterium” i projektansökan men som sen inte aktivt påverkar projektens genomförande i praktiken. Det vill vi ändra på. Vi

anser att jämställdhet är viktigt att arbeta aktivt med inom samtliga prioriteringar i vår strategi. För att säkerställa ett jämställt genomförande av strategin så kommer Leader Gästrikbygden genom hela vår process att vara tydlig med att jämställdhet är en viktig faktor både ur såväl ett rättvis - som utvecklingsperspektiv. För att göra detta på ett bra sätt kommer kompetensutveckling att erbjudas både för LAG:s ledamöter och projektintressenter. Vi kommer att ta del av och använda oss av material, metoder och modeller som redan är framtagna för detta ändamål, b.la Landsbygdsnätverkets – Göra Jämt och ESF rådets- ESF JÄMT. Här ser vi också samverkan med Winnet som en viktig resurs.

För att jämställdhetsarbetet ska få ett tydligt genomslag i projekten så kommer det att vara ett av kriterierna i LAG:s checklista inför projektbeslut oavsett vilken av EU-fonderna som ska nyttjas för finansiering. De som ansöker om finansiering för sina utvecklingsprojekt ska därför på ett tydligt sätt i sin ansökan redogöra för att, hur och vilka mål de sätter för jämställdhetsintegrering. Slutligen ska dessa mål följas upp och tydligt redovisas vid projektens avslut.

11. Kommunikation

För att nå strategins mål är vi beroende av en väl fungerande kommunikation såväl internt som externt. Därför har vi tagit fram en övergripande kommunikationsplan samt avsatt pengar i driftsbudgeten för att bekosta kommunikationsinsatser under programperioden. Kommunikationsplanens genomförande kommer att konkretiseras i en handlingsplan som uppdateras regelbundet för att nå önskat resultat. För att handlingsplanen ska kunna vara ett levande dokument så är det inte en del av strategin utan finns i en bilaga

Budskap – det vill vi berätta

Att Leader finns i området, vad vi gör och varför
Vad man kan söka stöd för och vilka mål projekten ska bidra till
Hur man söker, administrerar och redovisar projektstöd från Leader
Att och hur Leaderkontoret erbjuder stöd i processen
Att projekt beviljas och pågår
Hur våra projekt och insatser skapar resultat och mervärde för samhället
Lärdomar och erfarenheter från vår verksamhet
Viktig information och möjligheter från andra aktörer som stärker vår strategi

Målgrupper – de vill vi nå fram till

Leaderföreningens anställda, LAG, medlemmar och funktionärer
De målgrupper som utifrån strategins insatsområden borde/kan vara möjliga projektägare
De aktörer som under programperioden sökt, driver eller har bedrivit Leaderprojekt
Regionala utvecklingsaktörer
Finansiärer
Allmänheten i vårt område
Andra Leaderområden
Vidareförmedlare*

* Vi planerar att när det är möjligt samarbeta med ”vidareförmedlare” som har utarbetade kontaktvägar till relevanta målgrupper till vilka de kan och vill vidareförmedla vårt budskap på ett kostnadseffektivt sätt. Exempel på sådana potentiella vidareförmedlare är kommunerna, myndigheter som beviljar projekt- och

företagsstöd eller bransch/intresseorganisationer som LRF, Idrottsförbundet, Företagarorganisationer, Studieförbund och Hela Sverige Ska Leva som har organisationer som medlemmar eller andra tematiska organisationer med många och aktiva medlemmar på individnivå.

Kanaler – så når vi ut

Den mest betydelsefulla kanalen för informations spridning är den vi minst kan kontrollera, det människor själva tycker och sprider om verksamheten. Vi kommer självklart att arbeta för att vår verksamhet bedrivs och upplevs på ett sådant sätt att denna informationskanalen bidrar på ett konstruktivt sätt i vårt kommunikationsarbete.

Vår huvudsakliga kommunikationsplattform är vår egen hemsida då det är en publik kanal som vi själva kan styra över gällande innehåll och uppdateringar. Detta bedöms också som den mest tillgängliga kanalen för vår målgrupp då den kan nås via dator, telefoner och surfplattor och enkelt kan länkas till och från andra digitala källor. Vi är medvetna om att alla inte kan eller vill vara uppkopplade på nätet, men eftersom ansöknings- och redovisningssystem bygger på digitala plattformar så bedömer vi att det är en rimlig baskanal att använda. Hemsidan ska kompletteras med andra kanaler utifrån syfte, målgrupp och budskap. Hållbarhetsaspekter (social, ekonomisk och ekologisk) ska beaktas vid val av kanaler för olika budskap. Exempel på kompletterande kanaler som vi bedömer som rimliga att använda oss av är:

- # Vidareförmedlarna och deras nätverk och kommunikationskanaler (se målgrupp)
- # Fysiska sammankomster – infospridning, anordna egna men främst samordna med/delta i andras
- # Konton på sociala medier – på plattformar som bedöms rimliga och relevanta
- # Nätverk och partnerskap – delta aktivt och håll dem uppdaterade om Leader
- # Egna nyhetsbrev - utskick till prenumeranter eller utvalda målgrupper
- # Pressmeddelanden till målgruppsrelevanta nyhetsmedia i området
- # Arrangera utbildnings-, nätverks- och informationsaktiviteter för pågående projekt
- # Beviljade Leaderprojekts externa kommunikationsinsatser
- # Pappersbaserad information – ska användas med försiktighet utifrån miljö och livslängd
- # Betald annonsering - om det är väl motiverat för att nå särskilda målgrupper geografiskt/tematiskt

Vem kommunicerar

Det är föreningens styrelse/LAG som är ansvarig för strategins kommunikation och de har Leaderkontoret som operativt stöd. Ansvaret gäller för de aktiva kommunikationsinsatser som genomförs men också för att ta fram underlag och tillgängliggöra information som efterfrågas av olika intressenter för kännedom och/eller vidare spridning (se målgrupper och kanaler). Vår förhoppning är att strategins finansierare liksom de beviljade projekt blir särskilt aktiva informations spridare.

Budget & resurser för kommunikationsarbetet

De resurser vi har för kommunikationsarbetet är kommunikationsplanen med tillhörande konkretiserad handlingsplan, grafisk profil, kompetenser hos fötroendevalda ledamöter i LAG, anställd personal på Leaderkontoret, resurser via strategins intressenter, digitala plattformar, beviljade projekt och data från uppföljning och utvärdering av strategin. Eftersom hållbarhet är viktigt i vår strategi ska det också genomsyra kommunikationen, exempelvis planerar vi att använda oss av handboken och inspirationsmaterialet Schyst! som Region Värmland tagit fram för att värna om

jämställd kommunikation. Kostnaden för kommunikation ingår som en naturlig del i driftens löpande kostnader (som löner, nätverksdeltagande mm.) men också specificerat med budgetposter för hemsida och övrig marknadsföring.

Tidsplan – då ska vi kommunicera

Våren 2016	Information om uppstart, aktiv mobilisering och utlysningar
2016 - 2020	Löpande informera om utlysningar, pågående projekt & resultat.
Våren 2020	Sprida resultatet av halvtidsutvärderings som genomförs höst 2019
2021-2022	Sprid information om pågående och avslutade projekt
Försommar 2023	Sprida resultat av extern slututvärdering

Målsättning och uppföljning

Det övergripande målet vi har med kommunikationen är att tillräckligt många relevanta projektansökningar kommer in, beviljas och levererar resultat som når upp till strategins målsättningar för programperioden. För att utvärdera det målet sker uppföljning av inkomna ansökningar och idéer inför varje projektbeslutstillfälle för att bedöma om någon del av kommunikationen behöver intensifieras eller justeras. Justering kan behövas om det visar sig att det kommer in för få ansökningar inom något insatsområde, att någon geografisk del av området inte är representerat i projektansökningarna eller om det kommer in många ansökningar som inte klarar avslagsnivån vid prioritering. Därutöver har vi flera viktiga delmål:

att nå ut brett med vetskapen om att Leader finns och vad vår strategi ger för möjligheter. Detta mål syftar till att skapa allmän vetskap men också att nå de möjliga projektintressenter som inte känner till Leader sedan tidigare. Utfallet av delmålet bidrar till vårt övergripande mål om relevanta projektansökningar men mäts på insatsnivå i antal individer som sannolikt nåts av de olika informationsinsatserna och följs upp som antal motagare. Exempel på sådana källor är antal besökare på vår hemsida, medlemmar på våra sidor på sociala medier, prenumeranter på nyhetsbrev, läsare av medier som haft annonser eller artiklar om vår verksamhet, deltagare på fysiska informationer och antal utdelade trycksaker. Vi ska också fråga de som hör av sig till Leaderkontoret med en idé om hur de fått information om Leader. Detta mål ska följas upp och utvärderas för att kunna göra bättre val och prioriteringar i nästkommande års handlingsplan.

att kontaktpersonerna för beviljade projekt ska vara nöjda med kommunikationen från och med LAG och Leaderkontoret. Detta delmål ska följas upp i samband med de uppföljningsmöten som planeras med varje projekt under dess genomförandetid för att i god tid identifiera förbättringsområden och rimliga åtgärder om det visar sig att mottagarna är missnöjda med kommunikationen.

att våra finansiärer ska vara nöjda med hur vi kommunicerar med dem om verksamheten. Kommunikationen till dessa är reglerad på olika sätt utifrån deras regelverk och önskemål vilket vi har att förhålla oss till. Det kan handla om skriftliga indikator och lägesrapporter, löpande uppdatering, regelbunden återkoppling från offentliga representanter i LAG, möten med utsedda kontaktpersoner eller föredragningar för större grupper så som kommunstyrelser och fullmäktige. Detta mål ska följas upp genom att i slutet av varje verksamhetsår fråga kontaktpersonen för respektive finansiär om de är nöjda med informationen eller inte samt föra en dialog hur den kan utvecklas.

12. Uppföljning, utvärdering och revision

LAG ska arbeta på ett strukturerat sätt under programperioden för att följa upp, utvärdera och revidera strategin och arbetssätt. Som stöd för detta har vi planerat för hur LAG och Leaderkontoret internt ska arbeta med detta samt en tidsplan och budget för extern utvärdering och revision.

Uppföljning

Det är LAGs uppgift att tillsammans med Leaderkontoret följa upp verksamheten löpande och årligen. Utgångspunkten för uppföljningen är strategins mål, budget och verksamhetsplan. Dessa ska följas upp av Leaderkontoret och redovisas till LAG inför varje beslutsmöte. Uppföljningen utgör också grunden för rapportering till Jordbruksverket och övriga medfinansiärer. Det är LAGs ansvar att agera utifrån det uppföljningen visar och vid behov (och efter samråd med finansiärerna) justera handlingsplan, prioriteringar eller strategins innehåll. Uppföljningsarbetet har ingen egen budgetpost i driftbudgeten då det ska i ordinarie arbetsuppgifter och därmed i budget för lön och arvoden.

Beviljade projekt ska följas upp regelbundet under projekttiden, minst var sjätte månad. Projektuppföljningen genomförs av Leaderkontoret tillsammans med representanter från LAG som ska utses att följa varje beviljat projekt. Uppföljningen ska ske med ett personligt möte i samband med delredovisning av upparbetade kostnader och genomförda aktiviteter. Mellan dessa uppföljningsmöten kan det bli aktuellt med extra uppföljningar om det finns behov av det. Tidsplan för uppföljningen ska upprättas i samråd med varje beviljat projekts ägare i samband med projektstart. Vid slutredovisning ska uppnådda resultat tydligt framgå och projektets slutrapport ska presenteras för LAG. Varje slutfört projekt ska följas upp årligen under resten av programperioden för att fånga långsiktig överlevnad och effekter. Syftet med projektuppföljningen är dels att LAG ska följa genomförande och måluppfyllelse men också för ömnesidigt lärande och en möjlighet att erbjuda stöd och nätverksresurser till projektet.

Utvärdering

Utvärdering ska ske dels internt i LAG efter varje verksamhetsår men också externt av en anlitad utvärderare. Halvtidsutvärderingen planeras till hösten 2019 då verksamheten varit igång aktivt i drygt 3 år. Syftet med den externa utvärderingen i halvtid är att ge möjlighet till en objektiv värdering av läget utifrån vilket LAG kan göra strategiska förändringar om det visar sig behövas. Slututvärdering planeras till våren 2023 i syfte att ge LAG och andra intressenter en objektiv värdering av uppnådda resultat och effekter. Den externa utvärderaren planeras vara en köpt tjänst som med fördel kan samupphandlas tillsammans med närliggande Leaderområden. Kostnad för extern utvärderare finns budgeterat som en övrig kostnad inom ramen för driftsåtgärden.

Revision

Verksamheten ska enligt föreningens stadgar årligen revideras av föreningens förtroendevalda revisor samt av en externt anlitad godkänd revisor. Revisorernas uppdrag är att granska att och hur LAG arbetat utifrån föreningens stadgar, uppdrag och god ekonomisk redovisningssed. Resultatet av revisionen ska delges föreningens styrelse/LAG och årsstämma. Den förtroendevalde revisorn arvoderas på samma nivå som övriga förtroendevalda i föreningen och inkluderas i budgeten för LAGs arvoden. Den godkände revisorn är en köpt konsulttjänst som och finns budgeterad som en indirekt kostnad i driftsåtgärden. Därutöver kan verksamheten bli föremål för extern

revision kopplad till finansiering och programregelverk initierat av finansiärerna.

13. **Bilaga 1: SWOT-analys**

Arbetet med att göra en SWOT-analys för vårt flerfondsområde har involverat flera olika målgrupper och sammanlagt har mer än 200 personer tyckt till på olika sätt. Insamlandet har genomförts via digital webbenkät med öppna svar, ett stormöte med deltagare från olika sektorer, ett bymöte, fyra ungdomsworkshops och möten med invandrarföreningar i området.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de olika grupperna är mycket entydiga i sina svar, vilket gör oss trygga i att vi har en väl förankrad analys. Vissa faktorer finns återkommande som både styrkor och svagheter. Detta speglar de olika förutsättningar som gäller för tätorter och byar i vårt område. Det som känns extra hoppningivande är att trots nulägesanalysen som tydligt visar att vårt område statistiskt innehar bottennoteringar gällande utbildning och arbetsmarknad så finns det betydligt fler möjligheter än hot!

För havs- och fiskerifonden använder vi oss av den SWOT som Länsstyrelsen tagit fram för området tillsammans med ett brett partnerskap kompletterat med den särskilda arbetsgruppen för fiske som funnit i vårt partnerskap för den nya Leaderstrategin.

Sammanfattning SWOT för flerfondsområdet

• *Styrkor*

lugnet, friheten, gemenskapen, driftigheten, föreningslivet, småskaligheten, lokal matproduktion, värdefull skog, unika upplevelser i naturmiljö, närhet mellan stad och land, billigt boende, stolthet, närhet till Stockholm och Arlanda, finns fortfarande stora arbetsgivare, barnvänligt, aktiv omställningsrörelse, små skolor, bra idrottsanläggningar, turistmagneter som Kungsberget/Högbo/Furuvik, gott om plats, praktiska och kompetenta människor.

• *Möjligheter*

småföretagande, besöksnäring med koppling till natur och kultur, ungas livskvalitet, integration, gränsöverskridande mötesplatser, öka produktion och konsumtion av lokal mat, tjänster och produkter, nytänkande, ökad samverkan, fungerande infrastruktur med bredband och kollektivtrafik, omställningsarbete och livskvalitet, inflyttning, att underifrånperspektivet tas tillvara, kanalisering av utveckling genom befintliga/nya föreningar, utveckla de naturvärden som finns exempelvis leder för skidor/skoter/kanot, småskalighet, företagsamhet, utveckla lokala turismprodukter, fler entreprenörer, utveckla barn- och ungdomsaktiviteter, samarbete mellan företagare och föreningar, ta emot nysvenskar/asylsökande som fyller tomma byar, satsa på de unga som vill stanna kvar på landsbygden, ta tillvara de kompetenser och resurser som redan finns, bättre förutsättningar att kunna hyra billiga lokaler och boende, distansarbete, skapa 70+ bostäder så att unga barnfamiljer kan ta över villorna, grön omställning, forskningscentrum på landsbygden som höjer utbildningsnivån och ökar intresset för högre studier, nytänkande, distansarbete, smarta samarbeten mellan skola och omsorg, utveckla hälsosamma livsstilar, grön omsorg, vara ett alternativ till stressade storstäder, ett starkt kulturliv på landsbygden kan skapa sysselsättning och hopp, tillgängliggöra mark för småskalig odling, mötesplatser, teknikbefriade områden, bilpooler, utbyggd järnväg, samordning av servicepunkter, nya sätt för transporter, småskalighet, kreativitet, balans, äldre generationen arbetar längre, förnybara energikällor

- *Svagheter*

hög arbetslöshet, sviktande samhällsservice, utflyttning, för liten befolkning, låg prioritering hos politiker/beslutsfattare, dåliga kontaktvägar med kommunerna, avsaknad av bredband, dåliga vägar, dålig mobiltäckning, svårt att hyra sitt boende på landsbygden, få boendevalternativ för äldre som vill bo kvar men lämna sin villa, de flesta ungdomsevents sker i centralorterna, dålig kollektivtrafik i byarna, dåligt samarbete, cykelvägar saknas, svårt att få lån, odlingsmark i träda, att det slyar igen,

- *Hot*

avfolkning, politiska beslut som stärker urbaniseringen, att det inte går att hitta kapital till nya satsningar, att skolorna stänger, att mataffären stänger, att macken stänger, svårt att försörja sig, att den lokala servicen minskar ytterligare, integration misslyckas, kortsiktigt ekonomiskt tänkande, konkurrens av billiga utländska råvaror, att unga inte får rätt uppväxtförutsättningar, stärkt fokus på centralorterna på byarnas bekostnad, att kalhyggesbruket ökar, att företag stänger eller flyttar, ökad främlingsfientlighet/rädsla, att landsbygden blir en sovstad och alla pendlar ut och in, att det bara blir gamlingar kvar, att klimatförändringarna fortsätter, att framtidstron släcks, att bruksmentaliteten hindrar utveckling och att unna andra framgång, att lokala matprodukter konkurreras ut, att små kommuner inte klarar sitt samhällsåtagande, att eldsjälarna i den ideella sektorn slocknar, hög strålning som påverkar folkhälsa.

Sammanfattning SWOT för havs- och fiskerifonden

Styrkor

Lång tradition av och kunskap om yrkesfiske
Fisketurismen ökar
Levande fiskeläger lockar besöksnäring
Laxen i älvarna ökar
Lokal efterfrågan på fisk
Hög grad av lokal vidareförädling vilket ger bättre lönsamhet
Många uppdaterade lokala förvaltningsplaner på kommunal nivå

Svagheter

Dioxinlarm skrämmar konsumenter
Nationella regler som missgynnar småskaligt kustfiske
Åldrande yrkesfiskarflotta, många är pensionsmässiga
Problem med skarv och sälangrepp
Låg nyrekrytering till yrkesfisket
Vandringshinder stoppar naturlig fiskvandring i älvar och vattendrag
Fisket är beroende av ett fåtal arter
Administrativa länsgränser kan vara hämmande för fiskeinsatser

Möjligheter

Att öka försäljningen av förädlad fisk till Stockholms fiskmarknad
Att bygga nätverk mellan olika aktörer inom fisket i området
Att utveckla nya fiskprodukter
Öka det kunskapsbaserade fisket för ökad hållbarhet
Vidareutveckla fisketurismen
Att skapa kontakter och utbyta erfarenheter med andra Östersjöfiskare
Att undanröja vandringshinder och återställa lekvattnen för att säkerställa fiskresursen
Att inventera fiskebestånden för att veta vilka arter som är hållbara i vårt område
Att utveckla de lokala hamnarna

Att stärka fiske av andra fiskarter än idag
Undanröja omotiverat köpmotstånd mot lokalt fångat matfisk
Satsa på MSC-certifiering vilket möjliggör försäljning via större matkedjor
Stödja företagande kopplat till fisketurism
Länsövergripande insatser
Ta fram spetsprodukter
Utveckla vattenbruket

Hot

Allt fler utländska fartyg fiskar upp mycket strömming längs med kusten
Att giftlarmen fortsätter
Att Sverige inte skulle få undantag från dioxinreglerna i EU
Generationsskiftet misslyckas och yrkesfisket dör ut
Importerad fisk
Att fisk säljs lokalt av personer utan tillstånd
Vattenbruket hotas av djurrättsaktivister och fisksjukdomar
Att WWF inte tar bort sin varningslistning för sik från Bottenhavet

14. Bilaga 2: Omvärldsanalys

Vårt område är som alla andra områden i Sverige sammanlänkade med och starkt beroende av vad som händer i vår omvärld på gott och ont. Gästrikebygden är som vi beskrivit i strategin något av ett gränsland och ett Sverige i miniatyr och på så sätt påverkas vi av väldigt många olika samhällsaspekter.

Vi delar Östersjön som resurs med hela den svenska ostkusten men också med andra länder runt vattnet. Det innebär exempelvis att utsläpp som kommer från andra regioner och länder påverkar vår vattenkvalitet och giftnivåer i fisk. Svenska och EU-styrda regelverk för vattenvård och yrkesfiske påverkar vårt område i hög grad. Ett exempel på det är att storskaliga fiskefartyg från andra områden fiskar hårt i våra vatten. Ett annat är gränsvärden för dioxin i matfisk som påverkar lönsamhet hos våra yrkesfiskare som vill förädla och sälja sin fångst.

Sverige har under 2000-talet varit ett av de Europeiska länder som har den snabbaste urbaniseringstakten. Detta påverkar landsbygden hos oss liksom övriga landet. Flyttströmmarna går från landsbygd till städer. I vårt område är det städerna Sandviken och Gävle som växer på bekostnad av de mindre landsbygdskommunerna. Lokal service följer flyttströmmarna och det påverkar möjligheten att bo och leva på landsbygden.

Parallellt med urbaniseringen så tycker vi oss se ett ökat intresse för landsbygdens kvaliteter som kan möjliggöra att fler flyttar dit och på så sätt hejdar eller vänder urbaniseringen. Exempel på detta är barnfamiljer som väljer att flytta till Norrsundet för att husen här ligger naturskönt och kostar en fjärdedel av vad de gör i Gävle som ligger 4 mil bort. Eller det belgiska paret som flyttade till Åmot och startade verksamhet där för att bjuda in världen att njuta av ortens tystnad. Det finns många exempel och de resonerar antagligen i likhet med författaren och inspirationsföreläsaren Teo Härén som sedan några år bor i vårt utökade område för havs- och fiskerifonden. Han hävdar att med tillgång till bra internet så har landsbygden fler möjligheter än de stora städerna. Via bredbandsfiber på landsbygden kan du delta i videokonferensmöten med deltagare från hela världen samtidigt som du klickar hem nästan vilka produkter du vill som du får hemkörda med lantbrevbäraren dagen efter och tiden du annars skulle ha spenderat i oändliga bilköer kan du istället ta en tur med kanoten i närmaste vattendrag eller plocka egna kantareller till middag.

Gästrikebygden har under många år varit en viktig stomme i svensk efterfrågan på stål, trä och elektronik påverkar ett mycket tydligt sätt vår arbetsmarknad och samhällsresurser. I takt med att vår omfattande industri rationaliseras så minskar också det omedelbara beroendet av världsmarknadens svängningar. Men fortfarande finns denna påverkan kvar exempelvis via Billerud Korsnäs och Sandvik som är stora och viktiga arbetsgivare för anställda och underleverantörer i hela vårt område. De kan när som helst av affärsmässiga skäl, utan lokalt medbestämmande, ta beslut som snabbt förändrar förutsättningarna och arbetsmarknaden i vår region till det bättre eller sämre. Den globala efterfrågan kan i sin tur svänga relativt snabbt beroende av sina omvärldsfaktorer. Den trend vi ser är att dessa stora industrier blir allt mer globala och högteknologiska. De kräver färre men mer kvalificerad personal vid nyrekrytering. Detta är en global trend med lokala effekter. Det krav på omställning som industrialiseringens utveckling medfört innebär också att det ställs högre krav på innovation, utbildning, småskalighet, samarbete och lokalt engagemang för ekonomisk utveckling. Det i sig kan vara en utmaning att tackla för områden som under generationer präglats av stora och stabila arbetsgivare och därför inte varit tvungna att själva ta det yttersta ansvaret för ortens utveckling och överlevnad.

Ytterligare en faktor som påverkar vårt område både historiskt och framöver är oro och krig i vår omvärld. Det innebär att vi periodvis behöver ta emot flyktingar från många olika länder. Hur stora

dessa flyktingströmmar är, när de avtar eller ökar kan vi inte styra över i vårt område då det är beroende av läget i världen och våra nationella mottagningsregler.

Vissa blir endast kvar under asyltiden eller under den omedelbara krigssituationen medan andra vill bygga sitt liv här. I vissa av våra mindre orter blir detta extra påtagligt när asylboenden snabbt etableras och fylls med hundratals asylsökanden – både familjer och ensamkommande flyktingbarn. Att hantera det på ett hållbart sätt med mottagande, boende, skola, sysselsättning och integration är en utmaning både socialt och ekonomiskt. Rätt hanterat kan detta bidra med mycket positivt och berikande och fel hanterat kan det leda till stora sociala motsättningar och lägre livskvalitet och en mindre attraktiv bygd som följd.

15. **Bilaga 3: Motivering**

Vår strategi ska finansieras av alla fyra fonder som finns tillgängliga för Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden 2014-2020. Här förklarar vi varför respektive fond är relevant för strategin.

Landsbygdsfonden utgör grunden för hela vår strategi och det är också den som genom sin mer omfattande budget ska finansiera merparten av utvecklingsprojekten samt driften av strategin i sin helhet.

Socialfonden ger möjligheter att involvera fler aktörer och gräsrotsnivåer som annars sällan eller aldrig söker/driver/deltar i socialfondsprojekt. Vårt område har under flera år toppat listan över högst arbetslöshet, i synnerhet gällande unga och utrikes födda, med de negativa effekter som följer för både individer och samhälle av utanförskapet. Vi tror att Leadermetoden kan göra nytta med socialfonden som verktyg för att särskilt jobba med kompetensutveckling och inkludering.

Regionalfonden ska användas för att stärka den lokala ekonomin genom företagsutveckling och innovation på landsbygden. Företagens konkurrenskraft ska stärkas samtidigt som utvecklingen ska ske på hållbara villkor. Företagsutveckling lägger grunden för lokal service och arbetstillfällen. Att stärka mikro- och småföretag i vårt område är särskilt viktigt då vi är i en process att ställa om från det senaste decenniets kraftiga rationalisering av storskalig industriproduktion.

Havs- och fiskerifonden

Inom ramen för denna fond inkluderar vi ett större geografiskt område som utgörs av tre Leaderområdets totala yta. Detta gör vi för att fiskenäringen är viktigt för hela vårt område både kulturellt och ekonomiskt och fiskarna rör sig naturligt över Leader- och kommungränser. Vårt område förenas av jungfrukusten och de många vatten som mynnar i Södra bottenhavsbasängen. Genom konstruktiv samverkan mellan våra tre områden och expertkunskaper på temat kring fiske i så vill vi att de insatser som finansieras med denna fond inom ramen för vår strategi ska bidra till att stärka den hållbara fiskenäringen på både kort och lång sikt. Mer ingående information om detta kan läsas i vår särskilda områdesgemensamma bilaga kring Havs- och fiskerifonden.

16. Bilaga 4: Input från ungdomar via Landsbygd 2.0

Det är viktigt att inkludera unga människor i Leader Gästrikabygdens område i strategin för det fortsatta utvecklingsarbetet på landsbygden. För att ta reda på vilka förhoppningar och behov unga har i vårt område genomfördes under oktober och november 2014 fyra workshops med ungdomar i våra fyra kommuner. Dessutom gjordes en enkät som skickades ut till unga mellan 14-20 år i vårt område. Vi har även under den gångna programperioden drivit ett eget projekt för ungdomar där vi hämtat mycket input och många lärdomar. Vi anser att de önskemål och idéer som finns bland ungdomar i Gästrikabygdens område kan inkluderas in i de tre huvudpunkter som finns i vår strategi inför nästa LLU-period.

Statistik

Leader Gästrikabygdens område består idag av kommunerna Sandviken, Gävle, Ockelbo och Hofors. I detta område bor idag 32 082 ungdomar i åldrarna 7-24 år (SCB) inklusive tätorterna. Ungdomarna i området är fördelade på följande sätt i kommunerna:

Inskrivna arbetslösa i november 2013 som andel (%)
av den registerbaserade arbetskraften 18 – 24 år

Kommun	Unga 7-24 år
Sandviken	7 683
Gävle	21 319
Ockelbo	1 124
Hofors	1 956

Gävleborgs län har den näst högsta ungdomsarbetslösheten i Sverige, i november 2013 låg den på 25,6% hos ungdomar i åldern 18-24 (SCB).

Insatser behövs för att minska arbetslösheten och det medföljande utanförskapet som många arbetslösa unga på landsbygden känner idag. Det framgår även av ungdomarnas önskemål som kommit fram under workshoppen vi genomfört. En viktig del i detta är att bygga upp ungas självförtroende.

Sammanfattning ungdomsworkshops

Inför skrivandet av strategin för kommande LLU genomfördes ungdomsworkshops i fyra niondeklasser och på fritidsgårdar i de fyra kommuner som ingår i Gästrikabygdens område. Dessa workshops genomfördes i samarbete med en processledare från Hela Sverige Ska Leva och med metoden Landsbygd 2.0. Metoden är en slags grupprocess som går ut på att ungdomarna sitter i mindre grupper om 3-6 personer och svarar på olika frågor på en stor spelplan. Frågorna handlar om vad man tycker om sin hemort, vad som behövs för att man ska trivas på sin hemort, hur man önskar att ens hemort ska se ut om tio år samt hur man vill gå tillväga för att drömscenariot ska bli verklighet.

Grupprocessen resulterade i ett antal önskemål inför framtiden:

Bättre kommunikationer, bättre/ fler tider samt fler busskurer.

Bättre skola, vård och omsorg.

Fler poliser

Fler möjligheter för unga att utvecklas

Bättre vägar

Utökade öppettider i butiker och på caféer

Biograf

Bättre jobb­möj­ligheter för unga
Landsbygd­ungdomars själv­för­troende måste lyftas (många har dåligt sådant).
Fler mysiga restauranger, butiker och caféer
Fest­dagar, t.ex. Bergby­dagen eller liknande små­festivaler där det ”händer” saker
Bra mottagande av asyl­sökande
Större befolkning
Bättre ungdomsgård
Fler aktiviteter för ungdomar
Fler föreningar
Ett miljö­vän­ligare lokalsamhälle
Fler industrier
Bättre möj­ligheter att utöva olika typer av sporter
Fler LAN och spelhallar
Fler bostäder, renoverade bostäder
Fräsch utemiljö
Fler drog­fria aktiviteter
Krogar

Slutsatser och insikter från tidigare ungdomsprojekt i Leaderområdet

Under augusti 2012 till december 2013 drev Leader Gästrikebygden ett projekt som hette ”Ungt Flyt”. Detta var ett projekt riktat till ungdomar i åldrarna 14-19 år, och drevs tillsammans med Leader Inlandet och Leader Närheten. Ungdomar från de tre områdena deltog i gemensamma kurser och utbildningar i ämnen som demokrati, företagande, arrangörskap och föreningskunskap, och drev sedan egna småprojekt. I Gästrikebygden ledde detta till en musikfestival som arrangerades av ungdomar i Järbo samt en Hip Hop-scen i samband med festivalen Hoforsrocken i Hofors.

Vi upptäckte att ungdomar i dessa åldrar ofta behöver stöd och mycket coachning för att få själv­för­troendet att starta igång egna projekt och tro på sig själva. När detta byggs upp kan de senare stå på egna ben och vågar arrangera egna aktiviteter och driva sina egna frågor. Exempelvis har flera av de ungdomar som deltog i projektet sen också deltagit som ideella ambassadörer på Landsbygdsriksdagen som arrangerades i Sandviken 2014. De har också engagerat sig i Leaders nya strategiprocess.

17. Bilaga 5: Input från invandrarföreningar

Eftersom invandrare upplevs som en underrepresenterad grupp i den strategiprocessen. Därför sökte vi upp och pratade med tre olika invandrarföreningars representanter för att få deras bild av landsbygdens nutid och framtid. Personerna som deltog i samtalen kom från Eritrea, Irak, Afghanistan och Finland. Sammanfattningsvis var grupperna eniga om flera saker.

- Att ett eget arbete och språket är nyckeln in i samhället.
- Att bryta isoleringen är nästan lika viktigt: att delta i svenska aktiviteter, att ha svenska vänner, att lära sig ”hur man gör” är nästan lika högprioriterat som arbete. Svenska föreningar i allmänhet och idrotten i synnerhet har en stor och viktig uppgift i integrationsarbetet. Tillsammans med trossamfundet kan man med små medel uträtta storverk.
- Sverige upplevs som ett krångligt land med företagande och arbete omgärdat och inringat med och av en mur av lagar, förordningar, rutiner, regler och därutöver en uppförandekod som kan vara helt obegriplig.
- Man måste vara etablerad i samhället innan man lyfter blicken och börjar fundera över generella förbättringar i samhället. Etablering kan ta lång tid.
- Landsbygd är olika för olika personer. För någon som kommer från en miljonstad är centrala Sandviken en by.
- Att välja att bo på landsbygden kräver idag ofta att du kan köpa ditt boende och att du har bil och körkort. Vilket många invandrare inte har.
- Det svenska mottagningssystemet av flyktingar är inte effektivt, det tar för lång tid innan det är möjligt att söka jobb på riktigt.
- Den svenska projektmodellen är inte särskilt känd och upplevs som diffus. Att självmant söka sig till pågående projekt som man hör talas om känns inte naturligt.
- Invandrare som grupp är inte homogen, var du kommer från och din sociala bakgrund har stor betydelse för vad du vill och drömmer om i samhället. Att tro att ”invandrare” är ett sätt att enkelt fylla landsbygdens behov av ökad befolkning är inte rimlig om det inte finns jobb och bostäder.

18. **Bilaga 6: Fördjupning av strategin för havs- och fiskerifonden**

Sammanfattning

Detta är en fördjupningsbilaga för insatsområde 6: Konkurrenskraftig fiskerinäring i Leader Gästrikebygdens strategi. Insatsområdet finansieras av havs- och fiskerifonden inom ramen för lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden 2014-2020 och inkluderar geografiskt ett område som utgörs av Leaderområdena Hälsingebygden, Gästrikebygden och Nedre Dalälven tillsammans.

Havs- och fiskerifondens insatser och mål är en del av Leader Gästrikebygdens strategi men insatsområdet är designad för att även stödja den lokalt ledda utvecklingen i de andra två överlappande Leaderområdena. De överlappande områdena driver egna separata utvecklingsstrategier med finansiering från övriga ESI-fonder vilket gör att de olika ESI-fonderna inte överlappar varandra geografiskt.

Insatsområdet förenas av en sammanhängande kuststräcka och ett flertal viktiga vattendrag som mynnar i Södra Bottenhavet. I området finns aktiva yrkesfiskare, vattenbruksföretag, förädlingsföretag och en växande fisketurismnäring. Det finns historiska samarbeten kopplat till fisken som resurs vilket gör detta som en naturlig avgränsning. Kort sagt är företag som är beroende av fisken som resurs betydelsefulla för vårt område såväl kulturellt som ekonomiskt.

Havs- och fiskerifonden finansierar projekt som inkluderas inom Leader Gästrikebygdens insatsområde 6: konkurrenskraftig fiskerinäring. Projekt som genomförs med stöd från havs- och fiskerifonden baseras på områdets konstaterade utvecklingsbehov och ska bygga på konstruktiv samverkan mellan privat, ideell och offentlig sektor. Utifrån behovsanalyser vet vi att det finns några särskilt viktiga strategiska utmaningar att möta som exempelvis generationsväxling inom fiskeföretagandet, bilda gemensamma nätverk för fisket över både geografi- och sektorsgränser men också strategiska miljö- och kompetensinsatser som bidrar till en långsiktigt hållbar fiskeresurs. De insatser som genomförs ska leda till ett hållbart och långsiktigt lönsamt fiske.

Geografisk avgränsning för insatser finansierade med havs- och fiskerifonden

Insatsområdet har samma geografi som har samma yttre gränser som tidigare Leader Gästrikebygden, Hälsingebygden och Nedre Dalälven tillsammans exklusive delar av Sala kommun vars vatten inte rymnar i Södra Bottenhavet. Vi väljer denna omfattande avgränsning eftersom det i områdena finns kust, kustmynnande vattendrag och intressenter med naturliga samarbets- och utvecklingsförutsättningar både historiskt och i framtiden.

Fysiska insatser i vatten kommer att finansieras för avrinningsområden som avrinner till Södra Bottenhavet. Eftersom vi även kommer att arbeta med insatser för nätverkande, affärs- och kompetensutveckling så vill vi säkerställa att de människor som är eller kommer att bli involverade i denna utveckling inte exkluderas i onödan för att de av ekonomiska eller praktiska skäl inte bor eller har sin verksamhet registrerad i direkt geografisk anslutning till vattnet.

Processen – så har vi tagit fram denna strategi

Under föregående programperiod hanterades utvecklingsmedel från havs- och fiskerifonden av Fiskeområde Södra Bottenhavet som inkluderade kustkommunerna i Gävleborg och norra Uppland – Nordanstig, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Älvkarleby

och Tierps kommun. Fiskeområdet administrerades av en ideell förening och verksamheten styrdes av FOG. Det dåvarande Fiskeområdet korsade geografiskt Leader Hälsingebygden, Gästrikebygden, Nedre Dalälven och Upplandsbygd. Fiskeområdet hade inga strategiska samarbeten med dessa Leaderområden även om vissa ledamöter i FOG hade viss insyn i och samverkan med Leaderprojekt i synnerhet gällande fisketurism och kustutveckling.

FOG för Södra Bottenhavet beslutade sig dock tidigt i processen inför den nya programperioden att inte fortsätta som monofond utan istället arbeta för att fiskrelaterad utveckling för området inkluderades i ett Leaderområde med flerfondsstrategi. En förutsättning för det ställningstagandet var dock att det tidigare geografiska fiskeområdet inte splittrades upp på flera beslutande LAG och på så sätt försvårar de naturligt gränsöverskridande samarbeten och projektinsatser som krävs.

Under förstudieperioden träffades intressenter från gamla FOG och från berörda Leaderområdets LAG för att diskutera hanteringen av havs- och fiskerifonden i programperioden 2014-2020. Det rörde stor enighet om att det fanns behov av fortsatt utveckling av fisket men också att detta arbete skulle administreras mest funktionellt, resurseffektivt och målgruppsanpassat genom att inkluderas i ett av Leaderområdena. En särskild arbetsgrupp med representanter från hela det geografiska området bildades och arbetade gemensamt fram önskvärda insatser, mål och geografisk avgränsning för fondens insatser. I denna arbetsgrupp ingick representanter för yrkesfisket, fritidsfisket, fisketurismen, tre Leaderområden, Fiskeområdet, fiskekonsulenter från Länsstyrelsen och representanter från kommuners näringslivs, fritids- och ekologiavdelningar. Flera, men inte alla, av deltagarna i arbetsgruppen hade tidigare kopplingar till LAG och eller FOG från programperioden 2007-13. Denna arbetsgrupp enades om att det bästa alternativet var att Leader Gästrikebygden inkluderade fondens insatser i sin strategi men att en särskild referensgrupp som hade bred kunskap om fisket i hela det geografiska området assisterar LAG i beredning och förslag till prioriteringar av fiskerelaterade projektansökningar. Därför finns havs- och fiskerifonden nu som finansiär i Leader Gästrikebygdens strategi för Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden 2014-2020 men inte i Hälsingebygdens eller Nedre Dalälvens.

De fakta, erfarenheter och önskemål som ligger till grund för insatsområdets innehåll och målsättningar är:

- Den särskilda arbetsgruppen med trepartnerskap för havs- och fiskerifonden som refereras till ovan
- Föregående FOG och deras strategi som fortfarande i många delar är aktuell
- Avstämning med representanter för yrkesfiskarnas producentförening
- De berörda Leaderområdets förberedande strategiarbete och tidigare erfarenheter
- Berörda kommuner
- Länsstyrelsen Gävleborgs fiskekonsulenter
- Den process som genomförts i trepartnerskap för att ta fram Gävleborgs läns handlingsplan för fisket.
- Handlingsplanen för Gävleborgs läns Landsbygds och Havs- och fiskeriprogram
- Havs- och fiskerifondens nationella syfte och regelverk

- Nationell nätverksträff för strategiskrivande gällande havs- och fiskefonden
- Avstämning mot berörda RUS:ar
- Avstämning mot mål i EU2020

Ambitionen är att de insatser som ska finansieras av havs- och fiskerifonden inom ramen för lokalt ledd utveckling ska vara ett bra komplement till och katalysator för de mål som är gemensamt önskvärda såväl på EU-nivå som på regional nivå gällande sysselsättning, hållbara naturresurser, innovation och kompetensutveckling. Att strategin är väl avvägd gentemot de berörda Leaderområdena garanteras av att dess representanter deltagit i framtagandet av den gemensamma fiskestrategin.

Förhoppningen är att de insatser som genomförs inom detta insatsområde direkt och indirekt ska stödja måluppfyllelse i berörda Leaderstrategier gällande faktorer som attraktivitet, arbetstillfällen, nya företag, nätverk, besöksnäring och innovationskraft. Exempelvis kan insatser för att generationsväxla yrkesfisket bidra till att bevara en attraktivitet i levande fiskeläger som gynnar lokala besöksnäringssatsningar.

Områdesbeskrivning

I vårt område finns både kust, älvar, sjöar och mindre vattendrag med en lång tradition av såväl yrkesfiske som vattenbruk och fisketurism. Yrkesfisket följer kuststräckan som ofta kallas Jungfrukusten i turistsammanhang. Längs kusten förekommer fisketurism i mindre omfattning men detta är i huvudsak lokaliserat till älvarna, sjöarna och andra mindre vattendrag. Fiske har stor betydelse för den lokala kulturen och skapar både direkt och indirekt värdefulla arbetstillfällen i området. Det en självklarhet invånarna att det finns levande fiskelägen vid kusten, att det finns lokalt förädlad fisk att köpa på torgen och att det finns välsmakade fiskevatten tillgängligt för den som har fisket som hobby

Bottenhavet är ett artfattigt hav, de fiskarter som är kommersiellt intressanta kan räknas på ena handens fingrar. Det innebär att det är viktigt att de arterna som förekommer verkligen får finnas i livskraftiga bestånd. Fiskebestånden i vårt område inkluderar främst lax, strömming, öring, sik, abborre, gädda och gös. Vad gäller hållbarhet i fiskebestånden så är den relativt god men den påverkas negativt av faktorer som många års påverkan från industrins utsläpp liksom övriga toxiska inslag i vattnet som vi delar med hela Östersjöregionen. Beståndet i såväl havet som i de kustmynnande vattendragen är beroende av väl fungerande vandringsvägar vilket tyvärr inte alltid är fallet i vårt område på grund av vattenkraftstationer och rester från flottningsepoken. Det finns behov av ökad kunskap om fiskebestånden och att återställa och förbättra vandringsvägar och lekplatser för fisken.

Det finns många vatten som mynnar i Södra Bottenhavet som har betydelse för utvecklingen av hållbart och lönsamt fiske i vårt område och det är därför vi valt att inkludera hela Leaderområden och inte bara kuststräckan. Dessa vatten är viktiga för miljön och fiskbeståndet vid kusten men de är också i sig viktiga resurser för fiskerelaterad ekonomi kopplat till vattenbruk och fisketurism. Några exempel på dessa är Dalälven, Ljusnan, Woxnan, Testeboån och större sjöar som Dellensjöarna och Storsjön. De senaste årens minskning av fångstknoten i Östersjön har inneburit en kraftig ökning av lekvandrande lax till många älvar. I Dalälven har detta tillsammans med kompensationsersättningar av lax gynnat fisketurismen kraftigt då det finns gott om stora laxar i älven. Funderingar finns om tillgången är så god att det parallellt med en lönsam fisketurism kan bli en resurs för matfiske med avsättning exempelvis på Stockholms fiskmarknad som ligger mindre än 20 mil därifrån. I vårt område har vi ett

formellt utsett biosfärområde, Älv landskapet Nedre Dalälven, där älven är grundfundament i för utmärkelsen. Det finns ytterligare ett kandidaterande biosfärområde, Ovanåker, med liknande värden.

Det finns många vatten och många intressenter för fisken i vårt område. Alla vill att fisken ska vara en hållbar resurs. Det förutsätter en kunskapsbaserad förvaltning av resursen som vilar på en bred samverkan. För fisket i Södra Bottenhavet saknas idag fungerande forum för samverkan. Flera aktörer har under lång tid beskrivit saknaden av sådant forum. Att bygga nätverk inom fisket skulle kunna täcka behovet av kunskapsöverföring mellan olika intressen inom fisket, fiskeförvaltningen och fiskevärden.

Fakta om yrkesfisket

Längs med kusten från Nordanstig till Tierp finns idag 52 licensierade yrkesfiskare. Kommunen med flest licensierade fiskare är Gävle med 20 personer. Av de licensierade fiskarna är samtliga män med svenskt ursprung. Medelåldern är hög – hälften av de licensierade fiskarna är födda på 60-talet eller tidigare. Under de senaste åren har det tillkommit ett antal nya licensierade fiskare i 25-45 årsåldern, men om inte nyrekryteringen ökar drastiskt så kan antalet aktiva yrkesfiskare i området komma att halveras inom 10 år kopplat till pensionsavgångar.

Flertalet fiskare i området har satsat på en högre grad av egen vidareförädling av sin fiskråvara för att på så sätt öka lönsamheten. Mycket förädling idag är av småskaligt karaktär, ett 15 – 20 tal anläggningar har något större volymer. Här kan nämnas Saltharsfjärden (Bergmans i Norrsundet), Trollharens fisk (L-O Flodberg), Lars Berglunds, Tage Wahlströms och några till i Bönan-Utvalnäs, Borka-suringen m fl. nära Enånger, Carl-Åke Wallin i Stocka m fl. Därutöver finns Sjöboden AB (som har huvudkontor i Älvsjö) med 30 st. anställda i Gävle som är den största beredningsanläggningen i området idag. Totalt räknar vi med att det idag finns 70-80 arbetstillfällen inom fiskförädlingen/beredningsindustrin i det tänkta fiskeområdet. Det finns flera mindre butiker längs kusten som drivs av yrkesfiskare samt torgförsäljning och planer på att satsa på ”Stockholms fiskmarknad” Det finns en relativt stor efterfrågan på lokalt fångad fisk och fiskprodukter, men det kan i många fall vara svårt för konsumenterna att finna dessa produkter.

Områdets yrkesfiske är mycket småskaligt och domineras av fiske med nät och fasta redskap efter lax, sik och strömming. I området finns idag 74 fartygstillstånd för yrkesfisket och detta är framför allt mindre fartyg/båtar som representerar ett verkligt småskaligt fiske. Väldigt få av dessa fiskar pelagiskt med trål efter strömming i vårt län - dessa är extra viktiga då de kan leverera strömming även perioder när sälskadorna är extra svåra mm. så att andra fiskare kan få tillgång till strömmingsråvara från dessa mycket små trälade fartyg. Våra yrkesfiskare utgår från ett 20-tal olika hemmahamnar (norduppland ej inkluderat).

Enligt de utredningar som gjorts via Länsstyrelsen Gävleborg så bedöms att det yrkesmässiga fisket i området sker på ett hållbart sätt och inte är ett hot mot fiskbestånden. Utmaningar är dock problem med sälskador, skarv och dioxinlarmen. Yrkesfiskarna själva upplever att regelverket är dåligt anpassat efter det småskaliga yrkesfisket samtidigt som de upplever en ojämlig konkurrens av de stora fiskefartyg från andra län och områden som fiskar på kustens strömmingsbestånd.

Fakta om fisketurism

Kuststräckan och vattendragen i vårt område bedöms ha stor utvecklingspotential turistiskt på många sätt. Turismen ökar, men från en förhållandevis blygsam nivå. Här är fisk, fiskare och fiskeföretagare en resurs och förutsättning för utveckling på olika sätt. Det handlar dels om de som väljer att komma hit just för att fiska – de förväntar sig en bra och hållbar fiskeupplevelse och god service i samband med detta. Gällande fisketurism så finns nätverk och erfarenhet från satsningar som pågått under lång tid – nu senast inom ramen för Leader och samverkansprojektet www.swedenfishing.com och det regionala projektet www.fishinginthemiddleofsweden.com samt Nedre Dalälvens utvecklings AB som arbetat med fisketurismsutveckling i Dalälven under många år. Men även för de besökare som inte själva vill testa fiskelyckan så har tillgänglighet till vatten, fiskeläger, restauranger och andra charmiga ställen där de kan köpa lokalproducerad fisk ofta en viktig betydelse för upplevelsen. I hela vårt område pågår och planeras insatser av turistisk karaktär där fisk och fiske kan bli betydelsefullt. Ett exempel på det är det kustutvecklingssamarbete som startade för ett antal år sedan och som nu förbereder ytterligare satsningar för att göra kusten mer tillgänglig och attraktiv från Östhammar i söder till Nordanstig i norr. Att få fram exakta faktaunderlag på just fisketurismen är svårt, då det inte har en egen branschkod utan ingår i besöksnäringen som helhet.

Ett mått på omfattningen av fisketurismen är dock att det finns 33 fisketurismföretag som ingår i nätverket Sweden Fishing och därmed uppfyller olika kvalitetskrav, bl.a. att de ska vara exportmogna. Av dessa fisketurismföretag återfins 15 inom Leader Hälsingebygden, 6 inom Leader Gästrikebygden och 12 inom Nedre Dalälven.

Enligt SCB:s/Fiskeriverkets tidigare undersökningar år 2000, 2005 och 2007 är fiskintresset störst bland de som är bosatta i Norrlands inland och vid Norrlandskusten där mer än

60 procent är intresserade av fiske. Svealands inland kommer inte långt efter. Det innebär att vårt område hör till den del av landet där fiskeintresset är som störst. Ofta framställs det som om männen totalt dominerar fisket, men enligt undersökningen 2005 utgör kvinnorna ändå en inte obetydlig del av fiskarna. Fritidsfisket är viktigt och en starkt bidragande orsak till områdets attraktivitet för boende och besökare. Det skapar gemenskap mellan unga, medelålders och äldre människor i området och är ofta en möjlighet för nysvenskar att utveckla kontakter med befolkningen i övrigt.

Insatsområde, aktiviteter, mål och indikatorer

Området behöver ett hållbart fiske på livskraftiga fiskbestånd och samtidigt göra en så god affär som möjligt av fisken. Detta gäller oavsett form av fiske, och vi ska nå detta genom samarbete och kloka projektinsatser. Det överensstämmer väl med Leader Gästrikebygdens vision ”Tillsammans skapar vi ett rikt och hållbart liv i Gästrikebygden, med Leader Nedre Dalälvens vision ”Attraktivt område med hållbara jobb och livskraftiga verksamheter” samt Leader Hälsingebygdens insatsområden för sysselsättning och lokal utveckling. Huvudmålgruppen för insatser är de som idag försörjer sig på, vill försörja sig på eller av annan anledning har intresse av att fiskrelaterade försörjningsmöjligheter utvecklas positivt. Den typ av projektaktiviteter som vi ser kommer att vara viktiga att satsa på är:

- ***Bygga och stärka nätverk mellan fiskets intressenter i och utanför området***
För att stärka lönsamhet, nytänkande och goda förutsättningar för hållbart fiske så behöver nätverk och samarbete skapas och stärkas mellan olika intressenter med fisken som minsta gemensamma nämnare. Vi är övertygade om att det skulle ge många oanade och

uppskattade utvecklingseffekter på både kort och lång sikt genom att aktivt sammanföra människor från olika fiskesektorer och platser. Här vill vi inte endast begränsa oss till vårt område utan också aktivt uppmuntra samverkan med andra aktörer och platser som har liknande utmaningar och där gemensamma lösningar kan bli en effekt. Om intressenterna kan satsa sin egen tid så kan vi stå för andra kostnader som är kopplat till nätverkandet.

- ***Kunskaps- och affärsutveckling som leder till hållbart och lönsamt fiske***

Affärsutveckling ska leda till att befintliga företag utvecklas men kan också att nya startas. Syftet med detta är att bevara och skapa nya arbetstillfällen. Utveckling och förädling av produkter och tjänster är viktigt, liksom att finna nya marknader för dessa. I vissa avseenden behövs mer kunskap för att göra smarta affärsmässiga satsningar och det motiverar att förstudier, kartläggningar eller andra undersökningar kan behövas. Syftet med detta insatsområde är att skapa mätbara, hållbara resultat och effekter för den lokala ekonomin.

- ***Fysiska miljöer och kunskapsinsatser som säkerställer fisken som hållbar resurs***

En förutsättning för att den lokalt förankrade fiskenäringen – oavsett vilken inriktning det handlar om – är att det finns hållbara fiskbestånd. Med hållbara menar vi dels att fisken har en naturlig reproduktion i området, att fisket inte utarmar bestånden men också att fisken av miljö- och hälsoskäl är möjlig och önskvärd att förädla, sälja och äta. I vårt område finns det idag problem med kemiska miljögifter som dels är gemensamma för hela Östersjön men också specifika för vårt område. Därför behövs både ökad kunskap och insatser som förbättrar vattenmiljön och därmed bidrar till en renare fisk.

Förutom problemet med gifter så har vi på flera håll problemet att fisken hindras från vandringar till sina naturliga reproduktionsområden, vilka också i många fall behöver restaureras. Därför vill vi möjliggöra insatser som undanröjer hinder och/eller kraftigt förbättrar förutsättningar för hållbara fiskbestånd. Om detta åtgärdas ökar den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten. I det fall de förbättringsinsatser som behövs är förknippade med komplexa och kostsamma åtgärder så kan det vara motiverat att finansiera förstudier. Förstudierna kan därefter övergå till genomförandeprojekt som finansieras inom eller utanför denna strategi.

- ***Generationsväxling – få fler unga män och kvinnor som satsar på fisken***

Som vi beskrivit så har vi en stor utmaning gällande föryngringen bland de som är aktiva i fiskenäringen idag. Det gäller framför allt inom yrkesfisket där en omfattande föryngring behövs inom de närmaste åren. Vi ser också att det finns ett bredare behov av att få fler unga män och kvinnor oavsett nationalitet i vårt område att bli intresserade av och aktiva inom fisket som försörjning, hobby och konsumtion.

Mål och indikatorer för Insatsområde 6: Konkurrenskraftig fiskenäring

Insatsområdet finansieras enbart av europeiska havs- och fiskerifonden.

Mål	Indikator	Målvärde
Fler arbetstillfällen kopplat till fisk som resurs.	Antal nya arbetstillfällen	1
Bevarade befintliga arbetstillfällen inom yrkesfisket.	Antalet bevarade arbetstillfällen	2
Nya företag skapas med koppling till fisk	Antal nya företag	1
Nya gränsöverskridande nätverk stärker fiskets olika intressenter i området.	Antal nätverk	4
Nya förädlade fiskprodukter	Antal nya produkter	6
Vatten- och naturmiljön ska bevaras, utvecklas och förbättras så att det på ett hållbart sätt stärker fiskenäringens förutsättningar.	Antal miljöinsatser	6
Högre kompetens och kvalitetssäkring för att säkra ett hållbart och lönsamt fiske.	Antal deltagare i kompetensutveckling.	20
Förnygring inom fiskets olika näringar.	Antal deltagare i projektet som är under 25 år	20
Det finns en lokal förankring och starkt engagemang för projektet från privat och ideell sektor.	Värdet av medfinansiering från privat och ideell sektor.	3,2 mkr

Så ska prioritering av insatsområdets insatser gå till

Som beskrivits tidigare ska Leader Gästrikebygdens LAG vara beslutande för alla projekt som söker finansiering från detta insatsområde. För att göra det på bästa sätt så ska en tillräcklig fiskerepresentation i LAG säkerställas och LAG ska förstärkas ytterligare med en beredningsgrupp som har goda kunskaper och nätverk inom det tematiska och geografiska området. Beredningsgruppen ska utgöras av maximalt 8 personer och målsättningen är att detta ska vara en stabilt sammansatt grupp som kan

vara med och ta långsiktigt ansvar för att insatsområdet uppnår bästa möjliga resultat. Vid behov kan beredningsgruppen kalla in ytterligare förstärkning av ersättare eller specialistkompetenser om och när det anses nödvändigt. Grundbemanningen av beredningsgruppen för insatsområdet ska inkludera följande kompetenser:

- A: Särskilt kunnig om yrkesfiske
- B: Särskilt kunnig om fritidsfiske/fisketurism
- C: Särskilt kunnig om vatten- och miljövård
- D: Särskilt kunnig om havs - och fiskerifonden
- E: Särskilt kunnig om utvecklingsstrategin för lokalt ledd utveckling i Gästrikebygden
- F: Särskilt kunnig om utvecklingsstrategin för lokalt ledd utveckling i Nedre Dalälven
- G: Särskilt kunnig om utvecklingsstrategin för lokalt ledd utveckling i Hälsingebygden

Dessa kompetenser täcks i beredningsgruppen med totalt maximalt 8 ledamöter enligt följande:

- 2 LAG Gästrikebygden
- 1-2 LAG Hälsingebygden
- 1-2 LAG Nedre Dalälven
- 1-2 Länsstyrelsen fiskekonsulenter
- 0-3 Externa resurspersoner om det motiveras av kompetensbehov under A-C

Varje LAG ska i beredningsgruppen representeras av minst 1 person med särskild kunskap om sin lokala strategi och aktuella ansökningar för sitt område för att dels skapa samverkansnytta och dels undvika dubbelfinansiering. Om det i samverkande LAG finns särskild fiskekompetens som täcker kompetensbehovet A-C så bör även de ingå i beredningsgruppen och då kan varje LAG representeras av 2 personer. LAG Gästrikebygden är som beslutande LAG skyldig att ha tillräcklig fiskerepresentation i sin ordinarie sammansättning och dessa ledamöter förväntas delta i beredningsgruppen för havs och fiskerifonden för att sedan bära med sig dess förslag tillbaka till LAG Gästrikebygden för beslut. Länsstyrelsen Gävleborgs fiskekonsulenter inkluderas i beredningsgruppen då de har kunskap kring fonden, fiskevård och fiskerieringen i området. Om de kompetenser som behövs A-C inte till fullo täcks via tre LAG och Länsstyrelsen kan externa resurspersoner väljas in i beredningsgruppen. Beredningsgruppen kommer alltså att domineras av personer med relevant expertkunskap kopplat till fisk.

Denna beredningsgrupp blir en resurs för beredning och utveckling av inkomna projektansökningar som har havs- och fiskerifonden som naturlig finansierare för att ge beslutsfattande LAG Gästrikebygden bästa möjliga beslutsunderlag. Beredningsprocessen anpassas i förhållande till varje enskilt ärendes behov i förhållande till fastställd checklista utformad i enighet med strategi och mål. Beredningsgruppen lämnar förslag till beslut och annan input som är viktig i varje enskilt fall. Det är LAG Gästrikebygden som formellt prioriterar/ beslutar om finansiering till dessa projekt, liksom för övriga projekt som söker finansiering från Leader Gästrikebygdens lokala strategi.

Mobilisering och informationsspridning

Fiskefonden kommer att hanteras integrerat i Leader Gästrikebygdens övriga kommunikationsstrategi. Dock självklart med särskild hänsyn till fiskefondens intressenter och målgrupper samt det utvidgade geografiska området. Här ser vi ett naturligt samarbete med våra Leadergrannar och med den expert/beredningsgruppen som kopplas till fiskefonden eftersom dessa har uppbyggda kontaktnät, kommunikationskanaler och god lokal kunskap om sina geografiska områden och dess

aktörer. Det vi ser som primära målgrupper för just fiskefondens möjligheter och resultat är de som är eller vill bli yrkesfiskare, fiskförädlare, fiskförsäljare, fritidsfiskare, fiskevattenägare, utvecklare och försäljare av fiskeutrustning, vattenbruksföretagare, fisketurismföretagare och de andra privata, ideella samt offentliga aktörer som främjar och reglerar fisket och dess förutsättningar. Exempel på viktiga offentliga aktörer är berörda kommuner och Länsstyrelser.

- 19.** **Bilaga 7: Urvalskriterier för projektbedömning** (se separat fil)
- 20.** **Bilaga 8: Tidsplan för uppföljning & utvärdering** (se separat fil)
- 21.** **Bilaga 9: Definition av egna indikatorer** (se separat fil)
- 22.** **Bilaga 10: Kommunikationsplan** (se separat fil)